

DE MOURIK

JAARGANG 6 NUMMER 1

1980

VOGELWERKGROEP RIJK VAN NIJMEGEN EN OMSTREKEN

DE MOURIK

ORGAAN VAN DE VOGELWERK GROEP :
RIJK VAN NIJMEGEN EN OMSTREKEN.

Redaksie: Pieter-Paul van Laake
Lies Begheyn
Oude Kleefsebaan 2, Berg en Dal

Het typwerk is verricht door de redaksie, door
Jan Pieters, Johan Thissen en anderen.

Tekeningen en belettering zijn van de hand van
Pieter-Paul van Laake; de tekening op blz. 44
is gemaakt door Wim VD Zande.

Overneming van artikelen of gedeelten hiervan, alsmede van illustraties,
is uitsluitend toegestaan met bronvermelding en schriftelijke toestem-
ming van de redaksie.
Auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikel. publicatie
van artikelen enz. behoeft niet te betekenen dat de daarin vermelde me-
ningen het inzicht van de redaksie weergeven.

INHOUD

- blz. 2 Van de bestuurstafel
- 3 Aktiviteiten
- 7 Voorjaarsfenologie
- 8 Sovonbericht
- 10 Veldwaarnemingen
- 12 Natuurbescherming
- 15 Agressie van de Zwarte Specht
- 17 Tuinvogels
- 24 Rivierentellingen
- 30 Stootvogeltellingen
- 42 Mening

VOORJAARSVERGADERING

11 MAART 1980

om 20.00 uur in het Wis- en Nat.gebouw, zaal N5.

AGENDA

1. Opening.
2. Mededelingen
3. Jaarverslag 1979 - verslagen van de werkgroepen
- bespreking van de werkzaamheden van de werkgroepen
4. Uitsprakenbeleid.
5. Het initiëren of aktiveren van nieuwe activiteiten, bijvoorbeeld slaaptellingen, trektellingen, ethologie, broedvogelinventarisaties.
6. Finantieel verslag van de penningmeester.
7. Verslag van de kaskommissie.
8. Rondvraag en sluiting.

VAN DE BESTUURSTAFEL

FINANCIEEL VERSLAG OVER 1979

<u>Inkomsten</u>		<u>Uitgaven</u>	
Saldo per 1-1-1979	f 749,56	Drukwerk "De Mourik"	f 555,00
Contributie 1979	f 1270,00	Porti "De Mourik"	f 379,05
Contributie 1980	f 90,00	Overige portokosten	f 20,50
Cursusboekjes:		Convocaties	f 44,00
Nijmegen 37xf2,50=f 92,50		Telefoonkosten	f 30,00
St. Anthonis 20xf2,50=f 50,00		Fotokopieën	f 26,40
M. Reijnders 25xf5,00=f 125,00		Cassettes	f 18,00
	+----- f 267,50	Archiefmateriaal	f 21,05
Cursusgelden:		Notariskosten	f 283,00
Nijmegen 48xf5,00=f 240,00		Kamer van Koophandel	f 52,95
St. Anthonis 21xf5,00=f 105,00		"De Vereniging"	f 294,00
	+----- f 345,00		
Girodienst	f 7,50		
	f 2729,56		f 1723,95

Saldo per 1 januari 1980: f 1005,61.

Het vergrote saldo is voornamelijk te danken aan de inkomsten uit de gehouden vogelcursussen. Verder hebben we nog van de KNNV-afd. Nijmegen de helft van de kosten van de propaganda-avond in "De Vereniging" te goed.

Hk. de Vries

Betaling contributie 1980.

De leden waarvan bij de verzending van dit nummer van 'de Mourik' de contributie nog niet ontvangen is, vinden ingesloten een acceptgirokaart waarmee de contributie voor 1980 betaald kan worden; men dient zelf na te gaan tot welke categorie leden men behoort en het desbetreffende contributiebedrag in te vullen.

Zij die zich aangesloten hebben bij het collectieve abonnement op 'het Vogeljaar', kunnen met deze acceptgirokaart fl.14,50 extra storten.

Ledenmutaties:

nieuwe leden:

J. Baten, Batavierenweg 124, 6522 Nijmegen. 080-212234.
 J. van Elferen, Bloemenstraat 3, 6663 KJ Lent.
 S. Fopma, Madurastraat 24, 6524 LH Nijmegen.
 P.J. de Vlieger, Korenbloemstraat 21, 6578 BA Leuth.
 M.F.A. Neuhaus, Ten Hoetstraat 1, 6522 DA Nijmegen.
 M.J.M. van Dongen, Barbarossastraat 32, 6522 DM Nijmegen.

Adreswijzigingen:

F.J. de Vries, Van Lieflandlaan 130, Utrecht. 030-719265.
 Dhr en mevr. Egelmeers-Taks, Stationsstraat 27, Molenhoek. 6584 AR.

Bedankt:

J. Grotenhuis, Meddo.

NB. Hugo de Vries gaat rond mei uit Nijmegen vertrekken.

AKTIVITEITEN

LEZINGEN

Op 27 februari zal pp van Laake een lezing houden over vogels rondom het huis. In dit nummer van de Mourik is een aspect van "tuinvogels" behandeld. Andere aspecten zoals stadsbiotoop, slaaptrek en voeding zullen ook aan de orde komen. Na afloop zal van gedachten gewisseld worden met de aanwezigen, omwille van een eventueel op te zetten "tuinvogelproject".
Woensdag 27 februari 20.00 uur N5.

Op 4 maart wordt de aandacht weereens gevestigd op een aspect van het vogelen, dat in de VWG wat in het verdomhoekje zit; het kijken naar het gedrag van vogels. Ieder die weleens gedurende langere tijd een vogel gevolgd heeft, zal het opgevallen zijn dat die vogel bepaalde gedragingen regelmatig herhaalt, vaak ook nog op vaste tijdstippen. Bekend zijn voorbeelden van stootvogels, die op exact dezelfde tijd langs komen vliegen op zoek naar prooi: de vogel vliegt kennelijk steeds een bepaalde route. Een ander voorbeeld is het telkens weer naar dezelfde slaapplek terugkeren van vogels als meeuwen, spreeuwen en vinkachtigen. Vaste patronen zijn ook terug te vinden in het gedrag rondom de paarvorming van vogels in het voorjaar.

Omdat dit gedrag vaak goed te bestuderen is en ook erg spectaculair is om te zien, wordt er juist voor het broedseizoen begint, wat dieper op ingegaan in de vorm van een lezing en twee korte films, die wat laten zien over het baltsgedrag van Korhoenders en Wilde Eenden.

Dinsdag 4 maart 20.00 uur N5 door Wim van der Zande.

Op 27 maart zal de heer de Bruijn uit Woudenberg een dia-lezing verzorgen waarin naast vele facetten van gedrag en biologie van de vogels, ook aandacht wordt geschonken aan zijn filosofie omtrent de revalidatie van stootvogels en uilen, die zich in het asiel bevinden dat onder zijn beheer staat.

Behalve van dia's wordt er waarschijnlijk ook gebruik gemaakt van geluidsbanden om het geheel nog aanschouwelijker te maken.

Om zoveel mogelijk mensen de kans te geven deze uitermate boeiende voordracht bij te wonen is zij ook toegankelijk voor leden van de KNNV en de NJN. Verder is mondelinge reclame altijd zinvol.

Donderdag 27 maart 20.00 uur N5.

WETENSCHAPPELIJKE VERGADERING VAN DE N.O.U.

Op zaterdag 1 maart houdt de NOU een wetenschappelijke vergadering met als thema Mens en roofvogels. Gesproken zal worden over Roofvogels en mensen: een geslaagde combinatie? door drs. P.F.M. Opdam. Over Buizerd en recreatie door drs. P.A. Waardenburg. Over Sparrowhawks and their food supply in a changing environment door dr. I. Newton. Over Lotgevallen van de Kerkuil in Nederland door drs. O. de Bruyn. Over de Kerkuil in Friesland door drs. J. de Jong.
Zaterdag 1 maart 10.30 uur Café-restaurant "Suisse", Luttekstraat 17, Zwolle.

Donderdag 15 mei t/m zondag 18 mei: HEMELVAARTSKAMP op AMELAND

Net als vorig jaar zal er overnacht worden bij de familie Kiewied, Kooiplaats 2, Buren (Ameland). De totale verblijfskosten per persoon zijn ongeveer f 16. Er zijn 16 plaatsen beschikbaar. Wie het eerst komt, het eerst maalt. Aanmelding bij Hg. de Vries, Weezenhof 32-67, 6536 GG Nijmegen, tel. 080-441788.

De vogelkursus voor beginners

De beginnerskursus heeft zich de afgelopen drie jaar mogen verheugen in een steeds groeiende belangstelling. Een rede tot voldoening. De laatste exemplaren van het begeleidende boekje dat destijds door Dick Visser werd geschreven zijn inmiddels uitverkocht en een herdruk staat op stapel. Een mooie aanleiding om eens te bezien of de opzet en de inhoud van de cursus en het begeleidende boekje niet op enkele punten verbeterd zouden kunnen worden. Het leek ons hierbij een goed idee om eens 'over de lessenaar heen te kijken' en te rade te gaan bij de mensen die de cursus als beginnend vogelaar volgen. Het is uiteraard nog niet bekend wie zich voor het voorjaar van 1980 zullen inschrijven. Daarom hebben we, noodgedwongen, ons oor te luister gelegd bij hen die de cursus in een der voorgaande jaren volgden.

De enquête

Iedere oud-kursist die in de administratie nog was te achterhalen ontving in november van het vorige jaar een enquêteformulier. Meer dan de helft van de ongeveer 80 aangeschreven personen gaf gevolg aan het verzoek de vragen te beantwoorden en het formulier te retourneren. Dit leverde voor de organisatoren van de cursus voor 1980 een schat aan bruikbare gegevens op. Hierna volgt een beknopte samenvatting van het resultaat van de enquête.

Van de 40 personen die reflecteerden volgden er 32 de cursus in Nijmegen, de rest in Gennep. 34 van de 40 namen deel in 1979, waaruit gekonkludeerd mag worden dat een en ander nog betrekkelijk vers in het geheugen zal zitten.

De leeftijd van de deelnemers is zeer gevarieerd. 90% is ouder dan 20 jaar waarvan 45% tussen de 25 en 40 jaar is.

Uit de beantwoording van de vraag naar het lidmaatschap van diverse verenigingen bleek dat 29 personen lid waren van een natuurstudievereniging zoals bijvoorbeeld de KNTV, de NJN of het IVN. Opvallend weinig (16) personen waren lid van 'Natuurmonumenten'.

Interessant is de vraag hoe men in contact kwam met de vogelkursus. Bijna allen die lid waren van een natuurstudievereniging kwamen langs die weg in contact met de cursus. 12 mensen reageerden op een advertentie in de Gelderlander.

Het opleidingsniveau van de deelnemers was opvallend hoog; bijna de helft was van academisch of hoger beroepsniveau.

Niet iedereen die aan de cursus begon had daar vooraf de zelfde verwachtingen van en stelde even veel belang in bepaalde onderwerpen die aan de orde zouden kunnen komen. Hierna volgen -in volgorde van belangrijkheid- de verwachtingen die de kursisten van de cursus hadden vóór ze er aan begonnen. Tussen haakjes het aantal personen dat de genoemde onderwerpen 'zeer belangrijk' vond.

- Enkele algemene vogelsoorten aan hun geluid leren kennen. (21)
- Enkele algemene vogelsoorten op het oog leren herkennen. (17)
- Iets weten over hun gedrag en de omgeving waarin ze voorkomen. (11)
- Weten waar men in de omgeving van de woonplaats het beste vogels kan waarnemen (11)
- De techniek van vogels waarnemen in het veld. (6)
- Vogeltrek, territoriumgedrag enz. (4)
- Termen en basisbegrippen uit de vogelkunde. (3)
- Aanschaf en gebruik van een vogelgids. (4)
- In staat zijn om na het volgen van de cursus deel te nemen aan tellingen, inventarisaties en dergelijke. (3)
- Aanschaf en gebruik van een verrekijker. (1)

Blijkens deze cijfers staat het herkennen van vogels (aan uiterlijk, geluid en gedrag) bovenaan in het rijtje van verwachtingen van de kursisten. Vooral het leren kennen van de geluiden wordt belangrijk gevonden. Opmerkelijk laag is de belangstelling voor het leren gebruiken van kijker en vogelgids. Ook de belangstelling voor ornithologische technieken en basisbegrippen is betrekkelijk gering.

Er is ook gevraagd naar wat er volgens de kursisten terecht is gekomen van de bovengenoemde verwachtingen. Uit de antwoorden bleek dat ondanks de duidelijke wens om vogels te leren herkennen, men het aantal soorten dat op één avond werd behandeld te veel vond. Daarintegen is er een duidelijke behoefte aan meer aandacht per vogelsoort. Ondanks dat men informatie over aanschaf en gebruik van een verrekijker minder belangrijk vond, waren er 18 personen die vonden dat daar te weinig aandacht aan geschonken werd. Een overgrote meerderheid vond het aantal excursies dat werd gehouden te weinig.

Met behulp van de enquête is ook geprobeerd om een idee te krijgen van wat er na een jaar na het volgen van de cursus nog over is aan vogelkennis. Er kwam duidelijk naar voren van welke soorten men het geluid of het uiterlijk makkelijk dan wel moeilijk vond. Op de 'top vijf' van moeilijkste soorten stonden rietzanger, braamsluiper, graspieper, holenduif en kleine karekiet. De makkelijkste soorten vond men merel, Kievit, koolmees, roodborst en spreeuw.

Het effect van de vogelcursus voor wat betreft het werven van nieuwe leden voor de Vogelwerkgroep kan minimaal genoemd worden. Slechts 3 van de 40 deelnemers gaven zich in het verleden op als lid van de Vogelwerkgroep, en dat waren bovendien nog leden van de KNNV.

29 van de 40 personen maakten van de gelegenheid gebruik om aan het eind van het vragenformulier op- en aanmerkingen te maken over de cursus. Wat hieruit het meest naar voren kwam was:

Er moeten meer excursies gehouden worden, dit zijn de gelegenheden bij uitstek om te oefenen en ervaring op te doen (er waren 11 opmerkingen in deze trand).

Het nieuwe cursusboekje moet bij voorkeur voorzien worden van (gekleurde) afbeeldingen (2x).

Het effect van de voordracht is afhankelijk van het enthousiasme van de persoon die de cursus geeft (3x).

Er worden te veel vogelgeluiden ten gehore gebracht; het is haast niet te onthouden (2x). Men zou best nog eens deze cursus of een vervolgcursus willen volgen (3x).

De belangrijkste conclusies uit de enquête komen hier op neer:

- 1) Het belangrijkste motief van de deelnemers om de cursus te gaan volgen is de wens om vogels te leren herkennen aan geluid, uiterlijk en gedrag.
- 2) De cursus behandelde in het verleden te veel soorten en er was te weinig aandacht per soort.
- 3) Er is grote behoefte aan meer excursies; men verwacht er ook meer effect van en vindt het in het algemeen prettiger als een avond 'college'.

De nieuwe opzet

Het spreekt voor zich dat de samenstellers van de cursus voor 1980 terdege rekening houden met de op- en aanmerkingen van de oud-kursisten. Na intensief beraad is besloten de volgende veranderingen in de opzet aan te brengen:

- Er zullen minder soorten behandeld worden. Van de 40 soorten in de oude opzet, blijven er nog zo'n 25 over.
- Er zal aan elk te behandelen vogelsoort afzonderlijk meer aandacht besteed worden. Het aantal te behandelen geluiden wordt minder; niet van elke soort wordt het geluid ten gehore gebracht. Dit gebeurt alleen met geluiden die karakteristiek zijn of van belang voor de determinatie. Zodoende kan er meer aandacht besteed worden aan de geluiden die nog over blijven.
- Er zal wat meer aandacht besteed worden aan algemene onderwerpen uit de vogelkunde zoals vogeltrek, territoriumgedrag, biotoopkennis en dergelijke.
- We zijn druk bezig met het opzetten van een dia-archief ten behoeve van de cursus. De epidiascoop (dat reusachtige projectieapparaat dat achter in de zaal van N4 staat) kan dan onder zijn plastic beschermhoes blijven. Ieder die de cursusavonden leidt heeft zodoende de beschikking over een serie dia's, niet alleen van vogels, maar ook met overzichtelijke tekeningen en eventueel schema's.
- In principe wordt elke avond door twee personen geleid. De tweede persoon kan dan de projector bedienen en waar nodig met zijn kennis bijspringen. Ook de excursies worden in de toekomst door twee (en liefst nog meer) personen geleid, zodat het mogelijk is te splitsen en in kleinere groepjes te werken.
- Het begeleidende boekje wordt herschreven. Als het druktechnisch en financieel haalbaar is komen er ook afbeeldingen in. Er zal ook wat meer achtergrondinformatie in komen.
- Aan het eind van de cursus zal er een eenvoudige test afgenomen worden. Niet om bij de cursisten examenangst en herinneringen aan de schoolbanken op te roepen, maar uitsluitend om na te gaan of de samenstellers van de cursus 'hun huiswerk goed gemaakt hebben' en er in geslaagd zijn iets van hun kennis en enthousiasme over te dragen.

Het leiden van een cursusavond

In voorgaande jaren is gebleken dat weinigen hun vogelkennis en hun zelfvertrouwen om voor een volle zaal te staan voldoende achten om op te treden als spreker op een cursusavond. Deze schroom is mijns inziens in veel gevallen ten onrechte. Van een spreker wordt immers niet verwacht dat hij 'alles' weet en het elan heeft van een briljant causeur. Iemand die zelf nog niet zo heel lang vogelt, heeft bovendien het belangrijke voordeel dat hij dichter bij de problemen van de beginners staat en daar veel beter op kan inspelen.

Bij het voorbereiden van de cursus is er alles aan gedaan om bij hen die een avond of een excursie willen leiden de taak te verlichten. Allereerst wordt er voor gezorgd dat men er niet alleen voor staat. Kursusmateriaal en dia's staan kant en klaar ter beschikking. Bovendien wordt er naast het begeleidende boekje nog een handleiding samengesteld voor hen die de avonden verzorgen.

Hebt u interesse om een avond of ochtend op te treden als cursus- of excursieleider, laat het dan zo spoedig mogelijk even weten aan Johan Thissen, Spoorlaan 22, Groesbeek, tel. 08891-1523.

Er worden voor iedereen toegankelijke cursussen gehouden in Nijmegen en in St. Anthonis. Het cursusboekje kost f 7,50; het cursusgeld is f 5,00 voor niet-leden, voor leden is de cursus gratis (het boekje kost voor hen ook f 7,50). De kosten moeten voldaan worden bij de aanvang van de cursus; dan ontvangt men ook het boekje.

NIJMEGEN

Aanmelding: Hg. de Vries, Weezenhof
32-67, 6536 GG Nijmegen, tel. 080-
441788.

Gebouw: Fac. Wiskunde en Natuurwe-
tenschappen, Heyendaalseweg.
Collegezaal N4

Data: 27-03, 10-04, 24-04, 8-05
Exc.: 29-03, 12-04, 26-04, 10-05
Aanvang avond: 20.00 uur

De datum van de eerste avond ligt vast, de overige data kunnen in onderling overleg veranderd worden.

AANMELDING VOOR 22 MAART.

Aanmelding: J. Post, Amathastraat 6,
St. Anthonis, tel. 08858-2190

Gebouw: nog niet bekend, in ieder
geval in St. Anthonis

Data: 25-03, 1-04, 15-04, 22-04
Exc.: in het daaropvolgende weekeinde
Aanvang avond: 20.00 uur

Jan de Vrieze

VOORJAARSFENOLOGIE

In deze Mourik vindt U het formulier om de door U eerst waatgenomen vogels in het voorjaar te noteren. Deze gegevens worden gebruikt voor het onderzoek naar de aankomstdata van de zomervogels. Voorwaarde voor het succesvol verlopen van dit onderzoek is dat er een flink hoeveelheid waarnemingen ingezonden wordt, zowel regionaal als landelijk. U wordt vriendelijk verzocht de formulieren in te vullen en op te sturen naar

Peter Brouwer, Pater Brugmanstraat 44, Nijmegen

Tezijntijd zal een verslag van de waarnemingen in de Mourik gepubliceerd worden.

 VOORJAARSFENOLOGIE 1979

Met dank ontving de redaktie van Walter v.d. Coelen de door hem uitgewerkte gegevens betreffende de voorjaarsfenologie 1979, die in het volgende nummer gepubliceerd zullen worden. Uit dit artikel leest u de eerste aankomstdata in de laatste jaren van een aantal soorten.

	1977	1978	1979
zomertaling	28-2	28-2	10-3
wespendief	10-4	3-3	8-4
boomvalk	22-4	8-4	28-3
kleine plevier	5-3	7-3	16-3
scholekster	18-2	6-2	4-2
grutto	19-2	25-2	28-2
tureluur	23-2	6-3	22-2
zwarte stern	24-4	21-4	12-4
visdief	20-4	15-4	12-4
tortelduif	16-4	21-4	6-4
koekoek	19-3	10-4	10-4
gierzwaluw	24-4	15-4	27-4
huiszwaluw	7-4	8-4	9-4
boerenzwaluw	5-3	28-3	25-3
oeverzwaluw	18-3	1-4	11-4
boompieper	27-2	4-3	18-3
gele kwikstaart	9-3	22-2	20-3
tapuit	27-2	8-4	12-4
roodborsttapuit	14-2	24-2	12-3
paapje	18-4	11-3	28-4
gekraagde roodstaart	15-3	1-4	11-4
nachtegaal	10-4	3-4	16-4
sprinkhaanrietzanger	16-4	24-4	25-4
zwarte roodstaart	19-3	9-3	18-3
bosrietzanger	12-4	21-4	5-5
kleine karekiet	26-3	9-4	11-5
rietzanger	15-4	24-4	24-4
spotvogel	30-4	23-4	10-5
zwartkop	16-3	18-3	7-4
tuinfluiter	14-4	23-4	7-4
grasmus	20-4	22-4	14-4
braamsluiper	12-4	9-4	10-4
tjiftjaf	6-3	26-2	11-2
fitis	20-3	14-3	18-3
fluiter	10-4	23-4	19-4
grauwe vliegenvanger	24-4	1-4	28-4
bonte vliegenvanger	22-4	26-4	8-5
wielewaal	7-4	21-4	5-5
europese kanarie	27-3	5-3	24-3

BERICHT

VWG LID VAN DE DBA?

De in januari 79 gedane waarnemingen die door de leden van de VWG zijn opgestuurd komen uit een beperkt deel van het werkgebied van de VWG. Onderstaand kaartje moge dit verduidelijken.

NB: - alleen het VWG-deel van het SOVON-district Grote Rivieren is afgebeeld
 - met name de hoogste aantallen zijn in feite veel groter: van de soms tientallen waarnemingen per maand is er maar een, namelijk voor SOVON-doelinden gebruikt

○	○	○	○	3	○	○		
○	24	42	26	14	33	170	56	
○	○	1	○	5	166	110	116	
○	○	○	3	28	10	15	1	
○	○	○	7	3	3	17	2	

Een paar opmerkingen.

1. Een klein aantal leden doet veel waarnemingen die meteen op SOVON-kaarten terecht komen. Dit feit is op bovenstaand kaartje niet tot uitdrukking gebracht.
2. De belangrijkste oorzaak van de verdeling van de waarnemingen zoals die blijkt te zijn is wat ik zou willen noemen de DBA-mentaliteit van de meeste vogelaars: het soortenjagen door pretornithologen. Het moet gemakkelijk, overzichtelijk en soortenrijk zijn, met een maximale kans op zeldzaamheden. En dan krijgt het archief 20 waarnemingen van dezelfde zeldzaamheid binnen.
3. Het is jammer dat er zo weinig aandacht besteed wordt aan andere terreinen in de buurt, omdat er nu een zeer scheef beeld ontstaat van het werkgebied van de VWG.
4. Niet uit de cijfers blijkt, van welke soorten waarnemingen worden ingezonden. Uit de bestudering van de ingezonden waarnemingen blijkt eveneens een pretornithologenbelangstelling: hoofdzakelijk weekeindwaarnemingen van Sperwer (100 maal), Nonnetje (50 maal) en dergelijke.
 Daarentegen bijvoorbeeld één Roodborstwaarneming: "Groenlanden (sic!),
 veel" géén Eksterwaarnemingen
 één Merelwaarneming.

Vanwege de minimale belangstelling worden er verder geen SOVON-ekskursies georganiseerd. Ik dank de vrijwillige medewerkers hartelijk voor hun inzet en hoop dat zij, en anderen, in de niet en weinig bezochte terreinen waarnemingen zullen blijven doen.

PPVL

SOVCN-bloknummers van enige veelbezochte (?) terreinen.

- Bemmelse Waarden, weststrang 40-42
overigens 40-43
- Bizonbaai 40-43
- Bruuk, grootste deel (west) 46-23
noordoost deel 46-24
- Elshof 46-12
- Erlecomse Dam, west tot gemaal 40-43
gemaal - muurtje 40-53
oost vanaf muurtje 40-54
- Erpewaai 46-22
- Ewijk, bos en strang behalve oostpunt 39-48
strang oostpunt 40-41
- Gendtsche Waarden, west vd lijn steenfabr Erlecom - dorp Gendt 40-43
oost ,, ,, 40-44
- Grindgat Weurt 40-41
- Groenlanden 40-43
- Hatertse Broek 46-11
- Hatertse Vennen 46-11
- Heumensoord 46-12
- Jansberg 46-23
- Jonkmanshof 40-53
- Kaliwaal Druten 39-47
- Kaliwaal Kerkdom, zuid vd lijn Waalinlaat - huisje 'Flora..' 40-54
noord ,, ,, 40-44
- Kerkdomse Waard 40-44
- Lent of hope and glory 40-42
- Loenen (heerlijkheid), behalve bosje aan de westpunt 40-41
bosje aan de westpunt 39-48
- Loenense Buitenwaard: zie Loenen
- Meerwijk 40-53
- Millinger Waard 40-44
- Mooker Heide 46-23
- Ons Erf 40-53
- Oosterhoutse Bos 40-42
- Ooy (circul van de), west van de lijn populierenbosje Leuthse straat -
Beekmandalseweg 40-52
oost daarvan en west van ongeveer de lijn steenfa-
briek Erlecom - Thornse Molen 40-53
- Ooyse Graaf, plassen in de bocht 40-54
strang naar het noordwesten 40-53
- Ossenbroek, oost van de weg Beers - Mill 46-32
west 46-31
- Oude Waal, grote plas 40-52
strang en oostelijke plasjes 40-53
Tien Geboden en vierkante plas ervoor 40-43
- Paesplas 46-43
- Personnenbos 40-51
- Plasmolen plassen 46-23
- Staatjeswaard 40-41
- Stuwwal Wylermeer - Kopse Hof 40-53
- Verburgskolk 40-42
- Vilt 46-33
- Vlietberg 40-42
- Waaiensteinkolk 40-42
- Waldijk Oosterhout - heerlijkheid Loenen 40-41
- Wychens Ven 46-11
- Wylersmeer 40-53

VELDWAARNEMINGEN

Waarnemingen in november en december 1979

Jan van Gent	: 20-12 1 ad. op de Waal zwemmend, Erlecomse Dam (LB,DV) volgende dag dood Bisonbaai (OH,W,WZ,PB)-
Parelduiker	: 1-11 1 ex. Grote Siep Plasmolen (LL,DV). 17-11 1 ex. Kaliwaal Ooy (ww-t).
Kuifduiker	: 10-11 1 ex. Bisonbaai (W,BN); 1ex. Appeltern (DV e.a.)
Geoorde Fuut	: 21-12 3 ex. Hoekse Waard (GV,Ha).
Fuut	: 17-11 123 ex. Waal 8L (ww-t)
Aalscholver	: 19-12 1 ex. Uiterwaard Beuningen vl. naar W. (Rb); 31-12 2 ex. Kaliwaal Ooy (PB)
Roerdomp	: 19-11 en 3-12 1 ex. Groenlanden (OH); 8-12 1 ex. Kekerdonse Waard (WZ,GV,Ha)
Wilde Zwaan	: vanaf 11-11 2 ex. Kaliwaal Ooy (vele waarn.) 31-12 2 ad. Deesterwaard vl. N. en 4 ad. Winssense Waard (DV)
Kolgans	: 21-12 18 ex. Kaliwaal Ooy vl.O. 11 ex. Mill. Waard vl.O (W,WZ)
Kleine Zwaan	: 23-11 14 ex. Kaliwaal Leeuwen (Rb) 24-11 60 ex. Kaliwaal Ooy en 36 ex. Erlecomsewaard (Snijder)
Brandgans	: 8-12 2 ex. Kaliwaal Ooy (NJN)
Bergeend	: 15-11 5 ex. Mill. Waard (OH)
Wilde Eend	: 30-12 1000 ex. Kaliwaal Leeuwen (LB,DV); 31-12 ca 400 ex. Oude Waal Ooy, ca 2500 ex. Bisonbaai en meer dan 3000 ex. Kaliwaal Ooy (PB).
Smient	: 11-11 212 ex. Kaliwaal Ooy (NJN), 20-12 340 ex. idem (DV,LB)
Krakeend	: 11-11 2 ex. Bisonbaai, 16 ex. Jonkmanshof, 7 ex. Kali- waal Ooy (NJN) 25-11 4 vr. en 3 m. Kaliwaal Leeuwen (LB,DV)
Slobeend	: 8-12 ca. 150 ex. Kaliwaal Ooy (BN)
Brilduiker	: november: 1 vr. Oude Waal (vele waarn) 23-11 3 vr. en 1 m. Middelaar (HdV)
Casarca	: november/december: 1 ex. Erlecomsewaard (vele waarn)
Zwarte zeeëend	: 25-11 1ex. m. Kaliwaal Leeuwen (DV)
Grote Zeeëend	: 8-12 m. + vr. Bisonbaai (NJN), vanaf 23-12 2 vr. Bison- baai en omgeving (vele waarn)
Nonnentje	: 23-11 1 vr. MaasWaalkanaal Heumen (HdV) 31-12 4 vr. 4 m. Oude Waal, 21 vr. 14 m. Erlecomsewaard, 3 m. 1 vr. Kaliwaal Ooy (PB)
Grote Zaagbek	: 10-11 1 vr. Oude Waal Ooy (NJN) 30-12 11 vr. Megense Ham, 2 m. Kaliwaal Leeuwen (LB,DV)
Havik	: 10-11 2 vr. 1 m. 1 ex. Jansberg (WZ,E) 18-11 2 m. 1vr. Groenlanden (GV, Ha)
Sperwer	: zeer veel waarn.
Ruigpootbuizerd	: 11-11 1 ex. CircuulWest (NJN) 26-12 1 ex. Ven Zelderheide (J.Strowinder,E)
Smelleken	: 16-12 1 vr.juv. Maas R 13 (ww-t), 26-12 1 vr. Ven Zelderheide (j. Strowinder,E)
Slechtvalk	: 9-11 1 m.juv. Kaliwaal Ooy (BVOS,GV,Ha); 15-12 1 ex. spoorbrug Kalwijk (ww-t) 20-12 1 m. Kaliwaal Ooy (NJN)
Scholekster	: 19-12 4 ex. Hoekse Waard (PB)
Kievit	: 8-12 + 16.000 !!! ex. Afferdense veld (Sl v t)
Zilverplevier	: 2-11 1 ex. Oude Waal (OH) 14-11 2 ex. Erlecomsewaard (BN)

Vervolg waarnemingen november/december 1979

Rosse Grutto	: 3-11	1 ex. Mill.Waard (Rb)
Witgatje	: 11-11	3 ex. CircuulOost, 2 ex. Groenlanden, 1 ex. Kaliwaal Ooy (NJN)
	12-12	5 ex. Ewijkse veld (OV)
	17-12	2 ex. Berendonck (DV)
Kemphaan	: 15.11	40 ex. Erlecomsewaard (BN),
	21-12	1 ex. Bisonbaai en 2 ex. Kaliwaal Ooy (W,WZ,PB)
Ransuil	: 21-11	15-20 ex. roestplaats hoogte 80 (Nijm) (WZ)
	8-12	ca 10 ex. roestplaats Leurse Duintjes (Slvt)
Kl. Bonte Specht	: 25-11	1 ex. Personnenbos (Rb)
	30-11	1 ex. Elshof (P)
IJsvogel	: 10-11	1 ex. Woonw.kamp Teersdijk (DV)
Strandleeuwerik	: 21-12	3 ex. Vlietberg (W,WZ)
Ekster	: 21-11	120 ex. slaapplaats Maldense brug (WZ)
Roek	: 24-11	250 ex. Cuyk-Haps (P)
Bonte Kraai	: 11-11	3 ex. Bisonbaai (NJN)
	16-11	1 ex. Zelderse Driesen (LL,DV)
	22-11	16 ex. Kvelaer (LL,DV)
Boomklever	: 16-12	1 ex. Bisonbaai (NJN)
Zwarte Roodstaart	: 14-11	1 vr. juv. Groenlanden (OH,PG)
Beflijster	: 16-11	1 vr. ? (HgV,DV)
Kramsvogel	:	zeer sterke doortrek 2de helft/nov. o.o.a. ± 2000 ex. Ooyse Graaf (NJN)
Tjiftjaf	:	1 ex. Kekerdom (OH)
Zwartkop	: 24,26-11	1 yr. tuin Beuningen (Rb)
Oeverpieper	:	1 ex. Kaliwaal Ooy (OH);
	21-12	1 ex. Vlietberg (W,WZ)
Waterpieper	: 7-11	4 ex. Bisonbaai (PB)
	11-11	8 ex. Kekerdomsewaard (Ha,WZ)
Witte Kwikstaart	: 27-12	1 ex. Molenhoek overvl. (DV)
Grote Gele Kwik.	: 9,11-11	1 ex. Kaliwaal Ooy (GV,Ha,WZ)
	20-12	1 ex. Lindenholt overvl. (DV)
	21-12	1 ex. vr. juv. Vlietberg (W,WZ)
Klapekster	: 8-12	1 ex. Kekerdomsewaard (Ha,GV,WZ)
Ringmus	: 15-12	200 ex. Maas 13L (ww-t)
Appelvink	: 3-11	1 ex. Nederrijk (WZ),
	26-12	2 ex. Museum Kamstr. Nijm. (MK)
Groenling	: 10-11	225 ex. slaapplaats Heumensoord (WZ)
Putter	: 2-12	25 ex. Groene Heuvels Bergharen (LL)
	8-12	25 ex. Leuthse visvijvers (GV,Ha,WZ)
Sijs	: 3-11 ±	50 ex. Bergharen (HkV)
	22-12 ±	35 ex. Hatertse Broek (NJN)
Frater	: 3-11 ±	25 ex. Dennenburg Ravenstein (HkV)
	19-12	20 ex. Bisonbaai (BN)
Goudvink	: 11-11	5 ex. Bos Heyen (E)
	7-12	1 ex. vr. Groenlanden (OH)
Kruisbek	: 13-11	12 ex. Bruuk (JD)
Keep	: 11-11	60 ex. Oude Waal (NJN)
	15-12	16 ex. Erpenwaai (ww-t)
Sneeuwgangs	:	1 ex. m. Kaliwaal Leeuwen (J.deVrieze,DV)

Dit was een bloemlezing van de waarnemingen die ingestuurd werden, helaas weer door een beperkt aantal personen. Er moet hier nogmaals op gewezen worden, dat iedereen zijn waarnemingen doorgeeft opdat ze in ons archief opgenomen kunnen worden. Dit maakt het voor het verzamelen van gegevens voor allerlei onderzoek véél gemakkelijker dan het moeten navorsen van privé-archieffjes.

Er op vertrouwend, dat het aantal inzenders voor de volgende periode tot ongekende hoogte zal stijgen en derhalve een postbusnummer aangevraagd zal kunnen worden, spoedt de opsteller zich weer naar zijn excursiegebieden:

Peter Brouwer, Pater Brugmanstraat 44, Nijmegen.

NATUURBESCHERMING

Met het doel het beschermingsaspect van de VWG wat meer aandacht te geven zullen een aantal artikelen over natuur- (vogel-) bescherming verschijnen in de Mourik. De hoop hierbij is, dat zodanige inlichtingen worden gegeven dat het beschermend handelen opgewekt en richting gegeven wordt.

STAATSBOSSCHER

Op woensdag 9 januari had ik een gesprek met de heer A. H. Dorresteyn, consultant natuurbehoud van het SBB in Gelderland.

De heer Dorresteyn heeft nogal wat bekendheid gekregen vanwege zijn optreden in de Ooy, dat door de plaatselijke pers fanatiek, drammerig e.d. geacht werd.

VRAAG. Maakte de pers zich tot spreekbuis van ontevreden of ontwikkelde zij eigener beweging een hetze tegen u?

ANTWOORD. Van hetze zou ik niet willen spreken. Bovendien neem ik de krant niets kwalijk; die heeft een eigen bezigheid. Tenslotte heeft het SBB hier nieuwsaarde gekregen; het stelt zich erg actief op en daar wordt op gereageerd.

Die persbekendheid kent de volgende fazen;

1. activiteiten uit het verleden, naast die van anderen, tegen de Waal-bochtverlegging;
2. daarna veel aankopen in dat gebied. Die geweldige gebiedsuitbreiding roept wat wrevel op - zoals iedere grootgrondbezitter wrevel oproept;
3. in deze gebieden waren gewoonterechten van vissers van kracht. Het nieuwe beheer leverde wrijving op met vissers;
4. ook met pachters, boeren, die overgenomen waren van de steenfabriek, de vorige eigenaar van de grond, liep het stroef;
5. bij de kwestie 'ontgrondingen Kaliwaal' kwam de persoon van de consultant op de voorgrond;
6. tegelijkertijd speelden tenslotte de kwesties 'fietspad Kapitteldijk' en 'graafwerkzaamheden Oude Waal'. Ook hier werd de berichtgeving sterk aan de persoon van de consultant gekoppeld.

VRAAG. Zijn de moeilijkheden met personen en instanties nu opgelost?

ANTWOORD. Nee. Wel is er in 1976 een beheersadvieskommissie ingesteld onder voorzitterschap van de burgemeester van Ubbergen, waarin boeren, vissers, jagers, raadsleden, de KUN en de Nijmeegse Milieufederatie zitting hebben, maar die is niet erg actief.

De gemeente Ubbergen is het nog steeds niet eens met een plan 'zuidelijk fietspad' langs de Kapitteldijk (een plan overigens, dat als alternatief is gencemd voor een fietspad aan de noordzijde, welk laatste door de voltallige PPC; Provinciale Planologische Commissie unaniem is afgewezen) en de kwestie 'graafwerkzaamheden Oude Waal' is evenmin opgelost.

VRAAG. Wat heeft zich precies afgespeeld bij de Oude Waal en hoe is deze affaire verlopen?

ANTWOORD. In sept.-okt 1979 werden twee watergangen: het Zeumke (van de O.W. door de Hoekse Waard naar de Waal) en die vóór de Tien Geboden, diep uitgegraven. Doordat de drempel tussen de O.W. en de Waal veel lager was komen te liggen, zakte het water in de O.W. in een week ca. 1 meter. De afdeling Geobotanie van de KUN onderzocht meteen de mogelijke natuurwetenschappelijke gevolgen. Door het snellere zakken van het waterpeil, van wege de verlaagde drempel, zouden rietland en oeverzones van karakter veranderen. En het hele gebied zou een droger karakter krijgen. Ofschon dit nooit is toegegeven, is het aannemelijk dat deze werkzaamheden zijn uitgevoerd om de (drogere) rietvelden te gaan gebruiken voor

agrarische doeleinden.

Om het karakter van de O.W. te handhaven dient de drempel persé terug te komen.

Er is een brief geschreven naar de gemeente Nijmegen (een deel van het onderhavige gebied ligt in deze gemeente); Nijmegen heeft nog niet gereageerd, en naar de gemeente Ubbergen. Ubbergen antwoordde 'dat het normaal onderhoud betrof'.

(Inmiddels is er half januari overleg geweest tussen Fokkens, Nijmegen, Ubbergen en de consultant, waarbij herstellwerkzaamheden zijn toegezegd)

VRAAG. Wat is de taak van de SBB consultant?

ANTWOORD. 1. De publiekrechtelijke spreekbuis te zijn van CRM, betreffende de natuur en landschap in al zijn aspecten. (Dus als ik fel inspring op de O.W.-kwestie, dan doe ik gewoon het werk waar ik voor ingehuurd ben; in dit geval is dat: bestemmingsplannen bewaken, v.w.b. de bescherming van natuur, landschap en cultuurhistorie.)

2. Aankopen en beheren van staatsnatuurreservaten, en subsidiëren aan derden van Natuurmonumenten.

VRAAG. Wat houdt deze taak in?

ANTWOORD. Praten. Praten over ruimtelijke ordening met gemeentebesturen, over dijkverzwaringen met waterschappen en polderbesturen, over ruilverkavelingen met de cultuurtechnische dienst en landbouworganisaties, over ontgrondingen, waterbeheersingswerken etc etc.

VRAAG. Welke gedeputeerden behartigen de milieubelangen in Gelderland?

ANTWOORD. Allemaal hebben ze raakvlakken met het milieu, maar wij hebben in het bijzonder te maken met:

Fokkens , gedeputeerde voor natuur- en landschapsbescherming en milieuhygiëne
te Bokkel, 1° gedeputeerde voor Ruimtelijke Ordening (met name Veluwe en Oost Gelderland)

Bergamin , gedeputeerde voor Ruimtelijke Ordening (Rivierenland en Midden Gelderland)

v.d. Berg, gedeputeerde voor Waterstaat.

VRAAG. Zijn deze mensen politiek herkenbaar?

ANTWOORD. Bij uiteindelijke beslissingen hebben ze natuurlijk allemaal hun politieke kleur, maar in het dagelijkse werk is er geen duidelijke band aan te wijzen tussen hun werk en hun partijlidmaatschap.

VRAAG. Hoe formuleert u de positie van natuur- en landschapsbescherming in het politieke krachtenveld?

ANTWOORD. Nog steeds die van de underdog. Wij komen pas in het spel, wanneer er al een plan ligt en zijn daarmee steeds gemanoeuvreerd in een 'nee-positie'. Wij zijn de 'nee-zeggars': 'dit in het plan deugt niet, dat is niet goed'.

Er zijn overigens schitterende uitzonderingen. Plannen waarbij wij vanaf het eerste moment betrokken werden en die zeer harmonieus werden ontwikkeld. Al met al is het beeld nogal gevarieerd. De instelling van een betreffende gemeente is hierbij een belangrijke factor. En extra moeilijkheid is, dat wij praten over een onvertaalbaar economisch belang.

VRAAG. Heeft de huidige economische recessie invloed op jullie functieneren?

ANTWOORD. Zeker. Zeer lezenswaardig is ditbetreffend het artikel dat Hueting onlangs in N+M schreef (Natuur+Milieu, no 7-8, 1979, R. Hueting, 'moet produktie groeien om milieubehoud te betalen?')

We krijgen minder geld voor aankoop en beheer. De uitspraak van Gardener is veelbetekenend: 'In de bezuinigingsoperatie zijn we er prachtig uitgekomen. Alleen op natuur- en landschapsbescherming hebben we verhoudingsgewijs wat meer moeten bezuinigen.'

VRAAG. Hoe verhoudt SBB zich tot de partikuliere natuurbeschermingsorganisaties? Is er aankoopkonkurrentie? Werkt zo'n ambtenarenorganisatie wel goed?

ANTWOORD. We hebben verschrikkelijk veel werk en doen verschrikkelijk veel werk (en niet zonder plezier).

Dat staatsapparaat heeft een wetenschappelijk bureau: het RIN. Dat zegt dunkt me genoeg.

Over aankopen. Er is een provinciaal aankoopoverleg o.l.v. Fokkens. Daarin hebben zitting: Natuurmonumenten, Het Gelders Landschap, SBB - zowel de CRmtak als de Landbouwtak (boswachterijen vallen onder Landbouw. Bij Landbouw hoort ook de SBL; de Stichting Beheer Landbouwgronden).

Er wordt overlegd wie welk terrein koopt. Er zijn inderdaad wel invloedsferen: Natuurmonumenten met de Veluwe, grote landgoederen en grote kultuurcomplexen; het Gelders Landschap met landgoederen; SBB met grote graslandcomplexen, eendekooien, komgronden, gradiëntrijke terreinen.

VRAAG. Wat kunnen vogelbeschermers doen?

ANTWOORD. Letten op ontwikkelingen. Bezwaren maken bij gemeenten tegen zaken die geen rekening houden met natuur en landschap; aantastingen signaleren e.d.

Overigens wil ik niemand veroordelen die fluitertjes loopt te bekijken.

VRAAG. Kent u de Staartjeswaard?

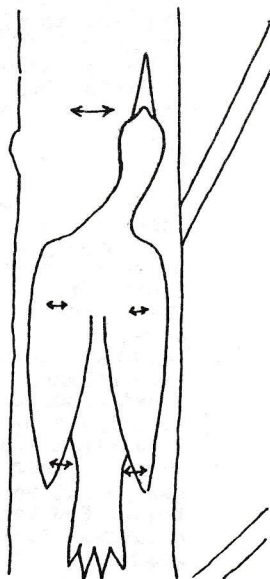
ANTWOORD. Dat is een type gebieden waar we te weinig aandacht aan hebben besteed. Wij hebben er weinig konkrete gegevens van. De belangen van natuur en landschap kunnen nu dus niet sterk gemaakt worden.

Dat wij eventuele gegevens niet krijgen heeft ook een prettige kant: als we van een terrein niks weten, houden we misschien een beetje tijd over voor de terreinen die we al hebben.

Pieter-Paul van Laake

*) Laatste nieuws: een gesprek eind januari van de consultant met de gemeente Ubbergen lijkt te wijzen op de ontwikkeling van een betere verstandhouding van SBB met de ze gemeente en de bewoners van de Ooy.

DE ZWARTE SPECHT

De Zwarte Specht en agressie

Ongeveer 5 jaar lang heb ik het wel en wee bestudeerd van een paar Zwarte Spechten bij de Wolfsberg in het Groesbeekse Bos. Over 1 facet van het gedrag van deze vogels wil ik het in het volgende stuk hebben n.l. agressie. Onder agressief gedrag versta ik: het gedrag waarbij een ander dier bedreigd wordt met lichamelijk geweld of hem lichamelijk geweld wordt aangedaan. Ik splits agressief gedrag in:

1. agressief gedrag t.o.v. andere soorten.
2. " " " " dezelfde soort.

1-. Agressie t.o.v. andere soorten vogels:

Wat mij het eerste opgevallen is is dat bij Zwarte Spechten deze soort agressie zeer zeldzaam is. Van de vele honderden uren dat ik hun gedrag bestudeerd heb is het maar enkele keren voorgekomen. Het valt op dat Zwarte Spechten eerder vluchten dan dat ze zich verdedigen tegen agressie van andere vogelsoorten. Vooral van Kauwen hebben ze veel te verduren. Vanaf begin februari jagen Kautjes bijna iedere ochtend de Zw. Sp. uit zijn/haar slaaphol. Ze vliegen "kauw"-roepend voor het hol en proberen er in te komen. De specht maakt dan zo snel mogelijk, dat hij eruit komt en vliegt weg. Later, als de kauwen er een nest in gaan maken komt de specht ook 's nachts niet meer terug.

Ook heb ik gezien, dat, toen een specht na ruim een maand hakken zijn nesthol bijna af had, hij door Kauwen verdreven werd. De Kautjes verdreven de specht als deze aan het hakken was door er naartoe te vliegen. De specht verdeef dan de Kautjes weer op dezelfde manier. Dit deed vooral het vr. het m. verdeef de Kauwen niet als ze voor het hol zaten of als ze hem verdeden hadden. Nadat dit gebakkelei meer dan een week geduurd had, gingen de spechten weer naar hun oude nesthol terug.

Eén keer heb ik zelfs meegemaakt, dat er een Holenduif in het slaaphol van het vr. zat. Dit slaaphol was + 1 meter diep met 2 uitgangen. De duif zat op de bodem van het hol en pikte door de opening naar het vr. als dat te dicht in de buurt kwam. Tenslotte kroop de Zw. Sp. maar door het bovenste gat naar binnen en bracht dus samen met de Holenduif de nacht door! Dit duurde enkele dagen totdat de duif er niet meer was.

Wat wel regelmatig voorkomt is, dat Zwarte Spechten tijdens het broeden, Holenduiven die vlakbij zitten, verjagen door naar de plek te vliegen waar de duif zit. Hij gaat dan op die plek zitten. De duif vliegt bij nadering van de specht op en gaat ergens anders zitten. De specht herhaalt dit tot de duif ver genoeg weg is. De enige keer, dat ik een Zw. Sp. zijn snavel als wapen heb zien gebruiken was eveneens in het geval van een Holenduif. Die keer had een Holenduif het slaaphol van het m. bezet. Dit hol telde 2 uitgangen. De specht kwam aanvliegen en ging voor de bovenste uitgang zitten, keek er in, zette de vleugels wat uit, klom daarna naar de onderste uitgang en hakte driemaal in het hol, waarbij na iedere hak zijn kop met een snavel vol doens terugkwam. De duif hakte ook terug zonder de specht te raken. Toen de duif na nog tweemaal hakken nog niet weging klom de specht een stuk omhoog en bleef tussen de twee holopeningen zitten. Na + 25 min. klom hij in de bovenste uitgang; na wat gestommel vloog de duif na enkele seconden weg. Aan de plukjes uitgetrokken veertjes onder de boom zat wat bloed.

2-. Agressie t.o.v. soortgenoten:

Ook deze soort van agressie komt vrij weinig voor. Hierbij heb ik nooit echt lichamelijk geweld gezien, wel dreiging die bestaat uit een bepaald ritueel gedrag dat zowel door het vr. als door het m. vertoond wordt. Een specht, die dit gedrag vertoont, zet zijn vleugels wat uit, steekt de kop omhoog, maakt een "neen"-schuddende beweging met de kop waarbij de vleugels langs het lichaam schokkerig uitgezet worden en weer normaal aangedrukt. De specht maakt een zacht "u-u"-achtig geluid. Zie fig. Ook vliegen ze achter elkaar aan. Het mooiste heb ik dit gedrag gezien tussen twee mm. Ze zaten tegenover elkaar tegen een boom. Als de één het gedrag vertoonde deed de andere het ook. Na enkele seconden stopten ze, bleven dan een tijd stoktiff zitten tot de

één weer het gedrag vertoonde en de andere ook-etc. Na \pm 20 min. vlogen ze waarbij de één de ander achtervolgde, naar een andere boom, waar dit zich herhaalde. Na enige tijd vlogen ze weg.

Dit gedrag heb ik ook gezien tussen twee vrvr. Het ene vr. "dacht" dat het m. er zat en vloog er heen, een "lkauw"-achtig geluid makend. Dit "lkauw"-geluid zou je kunnen vergelijken met "schat, hier bou ik". Je hoort het, als het m. en het vr. elkaar tegenkomen, tijdens de paring en bij het aflossen tijdens het broeden. Het vr. klom "lkauw"-roepend naar het andere vr. Toen ze het herkende als een ander vr. ging ze het "agressieve" gedrag vertonen en vloog het vr. achterna toen deze wegvloog.

Ook tussen het m. en het vr. kun je dit zien vooral vroeg in het voorjaar als ze elkaar weer gaan benaderen. Ze roepen dan "lkauw" en het vr. gaat soms ook in paarhouding zitten als ze elkaar benaderen maar tegelijkertijd vertonen ze het agressieve gedrag. Bij het m. is dit laatste sterker als bij het vr. Na een tijdje, als ze "vertrouwer" met elkaar zijn komt dit gedrag niet meer voor. Eén keer heb ik gezien, dat het m. een ander vr. als het zijne waarmee hij al redelijk "vertrouwd" was weggejaagd heeft door haar letterlijk in de veren te vliegen en haar daarna te achtervolgen toen ze vluchtte. Zijn vr. zat er vlakbij. Enkele dagen later gebeurde weer iets dergelijks. Het m. had enkele min. tevoren gepaard met het vr. Zij vloog naar haar slaaphol en klom er in. Na \pm 1 min. vloog het m. in een boom op ongeveer 20 m. van het slaaphol, riep "lkauw" en vloog even later in een boom \pm 20 m van het slaaphol van het vr. Het vr. in het hol hakte op een karakteristieke wijze (snel en regelmatig, geen roffel) gedurende ongeveer 1 minuut. Ik zag toen een ander vr. ongeveer 10 meter van het m. vandaan. Het m. vliegt ongeveer 30 seconden ook in die boom, klimt naar het vr. en roept "lkauw". Het vr. zit op een zijtak in paarhouding. Het m. klimt omhoog op de achterste hoofdstam van de boom - het vr. zit op de voorste - en klimt hoger dan het vr., vertoont eenmaal agressief gedrag, halst even (oversprongbeweging?), klimt dan toch in de richting van het vr. op de voorste hoofdstam. Het vertoont nu agressief gedrag en roept niet meer "lkauw". Het vr. vliegt even later in een boom ongeveer 5 m verderop en vliegt als er een man met hond nadert helemaal weg.

Het m. kan op een of andere manier onderscheid maken tussen de 2 vr. Ik heb zo'n vermoeden dat dit komt door een verschil in tekening op de snavel, dat ik meen gezien te hebben.

Hebben al deze soorten agressie iets gemeenschappelijks?

We zien dat bij de Zwarte Specht agressie tegenover andere soorten zeer zeldzaam is en zoveel mogelijk vermeden wordt. Het is wel afhankelijk van de stemming waarin het dier verkeert, een duif wordt bijvoorbeeld alleen tijdens de broedperiode verjaagd.

Agressie ontstaat mijns inziens ten gevolge van een bedreiging. Het zou dus geen aangeboren drift zijn, zoals voedselzoeken en seksuele driften. Bedreigingen worden door de Zwarte Specht zo veel mogelijk opgelost door te vluchten. Pas als dit niet kan (broeden, slapen) wordt hij agressief.

Tegenover soortgenoten zien we eigenlijk hetzelfde. Aan de ene kant heb je de aantrekkingskracht tot de soortgenoot, vooral het andere geslacht, aan de andere kant de dreiging van de ander. Als een specht een ander benadert, dan geeft hij zich bloot. Normaliter zal een specht een ander dier nooit zo dicht benaderen. Gebeurt dit toch, dan is de dreiging groot.

We krijgen een spanning tussen agressie en dreiging. Is de dreiging groot, dan krijgen we bij de benadering een soort agressie (geritualiseerde agressie), die te vergelijken is met een oversprongbeweging (conflictgedrag). Naarmate de twee spechten door veelduldig contact elkaar "leren kennen", verdwijnt de dreiging en daarmee het agressief gedrag. Komt er dan een ander vr. dan is bedreiging weer aanwezig.

Komen twee spechten van hetzelfde geslacht elkaar tegen, dan is de aantrekkingskracht kleiner en de bedreiging groot. Hierdoor ontstaat vrij fel agressief gedrag. Tussen 2 m. is dit sterker dan tussen 2 vr. wegens de territoriumdrift van de eersten.

H. Brinkhof

'TUINVOGELS'

Elders in het land, b.v. in de VWG het Gooi, en in Groot Brittannië, lopen onderzoeken naar het voorkomen en de aantallen van 'winter-tuinvogels'. Het onderstaande artikel wil een indruk geven van wat er het hele jaar door rond het huis waar te nemen valt aan vogels. Op een binnenkort te houden lezing wil ik ook met de aanwezigen van gedachten wisselen over de opzet van een eventueel tuinvogelproject. Vooral aan die vogelliefhebbers die om wat voor reden dan ook veel thuis zijn, zou een dergelijk project werk en plezier kunnen verschaffen.

Al geruime tijd noteer ik, nu eens intensiever, dan weer oppervlakkig, welke vogels in de tuin of vlakbij aanwezig zijn: agenda open op het bureau voor het raam; per dag wordt dan elke soort genoteerd. Soms maak ik ook aantekeningen over gedrag en aantallen. Wat ik waarneem hangt van veel factoren af: de plaats waar ik zit. Op de begane grond valt een niet zingende Heggemus eerder op, op zolder kan ik over een aantal daken heen kijken en kan ik de huiszwaluwen zien van de kleine kolonie een paar straten verderop. Dat 'vlakbij de tuin' is dus een beetje relatief; de hoog overvliegende Buizerd noteer ik ook. Het hangt ook af van het weer. Als de koude oostenwind op mijn raam staat sluit ik het. Daarmee sluit ik ook een aantal geluiden buiten. Slecht weer levert vaak maar weinig soorten per dag op. Ook het uur van de dag waarop ik waarneem is van invloed. In de ochtenduren is de activiteit van de vogels het grootste en de trefkans dus ook. Als ik in de namiddag nooit thuis ben, mis ik de Groenlingen die overtrekken naar hun slaappleats in het Heumensoord. En tenslotte: de tijd van het jaar en de hevigheid van de seizoenen. In strenge winters komen de Kramsvogels tot in de stad, in herfstnachten kun je de Koperwieken horen overtrekken. Hieronder vindt u verslagen van waarnemingen 'in de tuin' op drie plaatsen in en rond Nijmegen. Het zijn alledrie plaatsen die nogal wat te zien geven. Vanuit een flat aan het Plein '44 is dit soort vogelwaarnemen misschien minder leuk. Misschien. Behalve dat boven Plein '44 een Rode Wouw en een Kerkuil waargenomen zijn, zou vanaf zo'n punt heel goed gekken kunnen worden naar aanwezigheid, aantalsverloop en gedrag van Kokmeeuwen. Ook valt aan Gierzwaluwen en Zwarte Roodstaarten te denken.

I. Tuin Beemdstraat Nijmegen.

a. Terreinbeschrijving.

Gelegen in de wijk Grootstal, tussen de park-boskompleksen van Heijendaal Berchmanianum in het oosten en Goffert-Jonkerbos in het westen. De afstand tussen beide kompleksen is 1 km. In het zuiden grenst de wijk aan een halfopen gebied van boomgaarden, weilanden en het landgoed de Elshof; in het zuidoosten aan het bosgebied van het Heumensoord. Het noordelijke deel van de wijk is al enkele generaties oud en heeft een gemengde bebouwing van eensgezinswoningen, bedrijven, bedrijfjes, scholen en een enkele boerderij op relatief grote kavels. Hier en daar staan, meest solitair, oude loofbomen; sommige straten hebben volwassen straatbomen. Alleen de huizen langs de St Annastraat (oostgrens) hebben merendeels oude boomrijke tuinen. Het zuidelijke deel is behoudens een paar oude wegen met hun bebouwing en beplanting een naoorlogse woonwijk van eensgezinswoningen en niet hoge flats op één dertien-hoge uitzondering na, met enkele scholen en kerken. Er zijn enkele vrij kale openbare ruimtes van flinke afmetingen, waardoor dit deel een nogal open indruk maakt. Ongeveer op de grens tussen het noordelijke en zuidelijke deel ligt de beoelde tuin, op ongeveer 200 meter afstand van Heijendaal-Berchmanianum.

Het stratenblok waarin de tuin hoort is vrij groot; ongeveer 125 x 125 m. De tuintjes zijn bijna allemaal vrij klein: 100 - 200 m²; enkele grote beslaan samen met een garagehaven het gehele binnengebied. In deze grote tuinen wordt groente gekweekt. Midden in het blok staat een grote oude kerseboom.

De bedoelde tuin ligt op een hoek, en is tamelijk 'normaal': een berk en een lijsterbes van ± 20 jaar oud, een hoge dubbele ligusterhaag van 3 m. lengte, een rommelige vrij aaneengesloten haag van struiken, meest meer dan manshoog, langs de straten; gras en een vijvertje. Bovendien twee boompjes roze rotzooi (prunus). De tuin werd 'vogelgeschikter' gemaakt.

De meeste waarnemingen deed ik vanuit een kamer op de eerste verdieping, met uitzicht richting zuid (ongunstig!) op straat, huizen, tuintje en het binnenterrein van het blok. Uit het raam leunend kon ik de bomen van Heijendaal-Berch. zien; en veel lucht.

b. Soortenlijst.

Beemdstraat Nijmegen, april 78 - maart 79. 270 dagen wrnn. 64 soorten.

>75%	50-75%	25-50%	10-25%	5-10%	1-5%	<1%
HMs 268	PimM 174	Eks 120	Gzw 67	Rdb 24	BlAR 13	VGH 2
Merl 257	HegM 157	Vink 110	Hzw 61	Gaai 19	ZLij 12	OevL 2
TTor 240		Houd 103	StoM 60		Roek 12	StaM 2
Kauw 238		Grlg 88	ToVa 54		Bzw 11	KLMM 2
Spr 229			Kram 41		Bui 11	Rans 1
KoMe 226			Sper 34		Zilm 11	ZwSp 1
KokM 205			wtk 34		GLij 10	Tjt 1
			RMis 32		Kpw 8	Sijs 1
			ZKra 31		RiGa 7	GpR 1
					Kiev 7	KBSp 1
					Wulp 6	BVIV 1
					Vell 5	WKwS 1
					GRoS 4	Zwkp 1
					Koek 3	Roer 1
					GBSp 3	ApV 1
					BrsL 3	HSnp 1
					BoVa 3	Put 1
					Fte 3	SchE 1
					Keep 3	
					KoGa 3	
					BlKd 3	
					WILE 3	

c. Commentaar.

In deze lijst is niets anders aangegeven dan het aantal dagen waarop een soort is waargenomen. Niet het aantal malen dat een soort op een dag is gezien, niet het aantal exemplaren, niet of de soort zich daadwerkelijk in de tuin bevond of in 's buurmans hof, of laag of hoog overvloog. Omdat evenmin is aangegeven in welke tijd de soort is waargenomen, heb ik in figuur 1 de verspreiding over het jaar genoteerd.

Ten overvloede zij vermeld, dat het cijfer achter een soort volstrekt niet betekent, dat een soort slechts op zoveel dagen op die plaats waar te nemen viel. Drie voorbeelden:

Huismus. Ik kwam op een winternacht thuis en was de hele dag afwezig geweest. Toen ik mijn fiets binnen zette hoorde ik een groep Kolganzen over vliegen. Die noteerde ik: de enige soort van die dag.

Ringmus. Een paar huizen verder slieden in de winter in metershoge groenblijvende struiken een aantal Ringmussen. Overdag waren ze 'weg'. Soms zag ik er wel een paar in het tuintje of in het blok. 'Regen slapentijd' voor de Ringmussen waren ze luidruchtig en waren ze (vooral bij geopende

ramen) goed te horen. Maar juist dan was ik dikwijls niet in de gelegenheid om ze waar te nemen.

Fitis. In het najaar nam ik verschillende zwijgzame 'fitjaffen' waar. Die zijn niet opgenomen in de lijst.

Een paar opmerkingen bij enkele soorten.

De Blauwe Reiger zag ik zo nu en dan vliegen in de richting van de overstortvijver aan de Houtlaan. Dit geldt ook voor de Wilde (?) Eenden.

Het aantal waarnemingen kan per seizoen flink verschillen. In het broedseizoen volgend op het beschreven jaar broedde vlakbij een Zanglijster. Die was toen een tijd lang elke avond te horen. Voor de Braamsluiper geldt iets dergelijks. Die broedde in dit volgende seizoen in het beschreven tuintje.

Wulpen zag ik steeds in de schemering in groepjes overtrekken naar hun slaapplekken in het noorden.

De Koekoek was eenmaal vlakbij. De andere keren hoorde ik hem op verkeersarme zondagochtenden vanuit Heijendaal.

De Grote Bonte Specht en de Zwarte Specht 'staken over' van Heijendaal naar de Goffert. De Kleine Bonte Specht fourageerde in het berkeboompje van de tuin.

De Houtsnip vloog op uit het tuintje van een van de burens. Het was toen winter.

De grote kerseboom midden in het blok was een vast punt voor veel vogels.

Tenlotte: het grootste aantal soorten op één dag nam ik waar op 5 maart. 22 soorten, t.w. Huismus, turkse Tortel, Kokmeeuw, Merel, Heggemus, Spreeuw, Pimpel, Vink, Veldleeuwerik, Grote Lijster, Roodborst, Zilvermeeuw, Koolmees, Groenling, Kauw, Kievit, Blauwe Kiekendief, Torenvalk, Houtduif, Sperwer, Stormmeeuw, Ekster.

d. Voorkomen van sommige soorten.

Zie hiervoor figuur 1 op de volgende bladzijde.

e. Commentaar bij deze lijst.

Hoezeer dit soort onderzoek het stempel draagt van de persoon die het verricht, blijkt wel uit deze figuur: nauwkeurig is af te lezen wanneer hij niet thuis was. Ook valt af te lezen dat de winter van begin '79 een strenge was. Zie bijvoorbeeld Sperwer, Torenvalk, Kramsvogel.

De Kramsvogel was soms met tientallen in het blok.

De Boerenwaluw in mei was een trekker. Die van het najaar waren zwerfveren en trekkers.

De Pimpelmees is kennelijk in de broedtijd afwezig geweest.

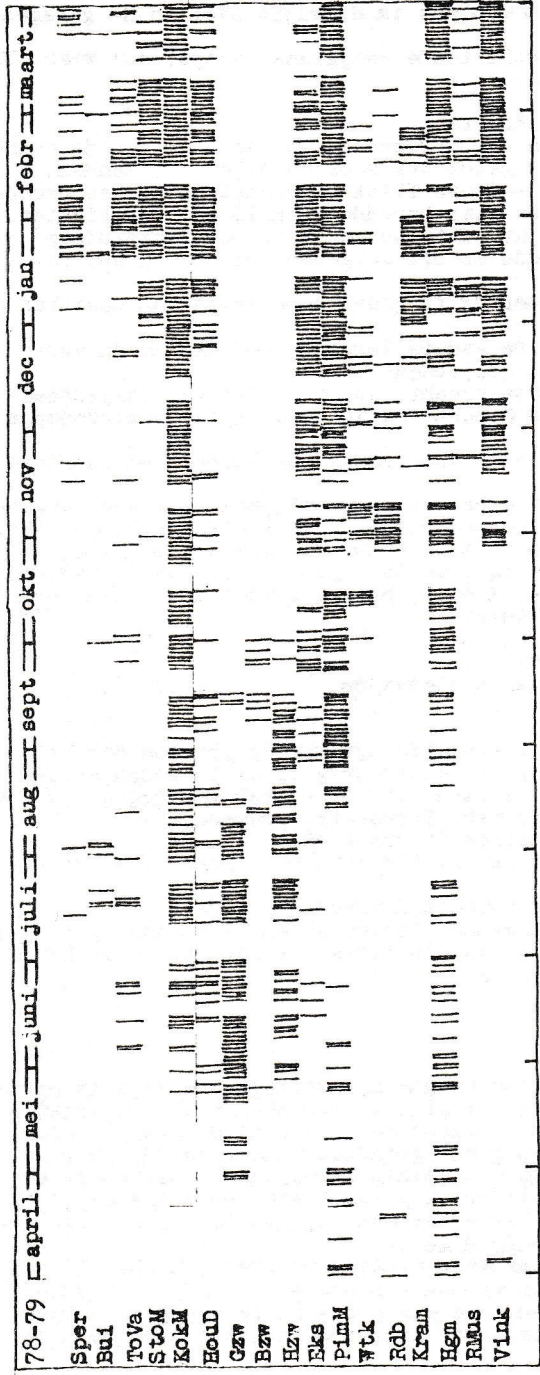
De mate van zwijgzzaamheid van Heggemus, Roodborst en Winterkoning is mij nog lang niet goed bekend. Toch zeggen de streepjes wel iets over hun voorkomen op dat punt in Nijmegen-Zuid.

II. Plek op de dijk Overasselt.

a. Terreinbeschrijving.

Gelegen aan de Maasdijk op dezelfde hoogte als de dijk. De dijk is halfverhard en kaal. De uiterwaard is ter plaatse een kleine 100 m. breed. De uiterwaard is weiland, aan de overkant ook een stuk maaisveld. Achter de dijk aan de overkant wordt een groot grindgat uitgebaggerd. De Maas is ter plaatse kanaalachtig, rustig, met weinig scheepvaart. Het heeft er een zeer smalle oeverzone van keitjes en steenblokken en enige oevervegetatie. Aan beide zijden staat op de oever een rij populieren met een onderlinge afstand van ongeveer honderd meter.

Binnendijks liggen op 250 m. en grotere afstand boerderijen met bij het huis boomgaardjes en hier en daar een oude populier. Op 100 m. afstand staat een rij oude essen en eiken, die een grotendeels afgegraven zand- en grinddepôt aan een kant bezomen. Het afgraven ging ten tijde van de

Figuur 1.
 Dagelijkse waarnemingen van enkele soorten voorkomend Beemdstraat Nijmegen.
 De streepjes geven, waar ze heel dicht op elkaar staan ('dagelijks'), niet eksakt het aantal dagen aan

waarnemingen nog door. Binnen een straal van 500 m. bevinden zich het begin van een broekbosje, boerderijen, landerijen, weiden, hagen en wat hoge bomen.

b. Soortenlijst.

Dijk Overasselt, juli - oktober 1979. 75 dagen wrnn. 88 soorten.

>75%	50-75%	25-50%	10-25%	5-10%	1-5%		
KokM 74	HoLD 55	MeKo 37	Merl 17	Roek 7	KuiE 3	GVLV 1	
ZKra 74	BlaR 54	Hgm 33	KnoZ 16	Keep 7	Wtk 3	Aal 1	
HouD 73	Bzw 54	WKwS 31	GaaI 16	Wulp 7	ZLij 3	GBSp 1	
HMus 72	Kauw 52	GrAP 29	Hzw 15	Sper 7	ZRoS 3	WSnp 1	
Spr 69	ToVa 45	SUIl 29	RMus 14	Tap 7	BKra 3	RWul 1	
Eks 68		ZILM 25	PimM 14	GrIg 6	RiGo 3	GrSp 1	
Kiev 68		OeVL 23	Vink 14	BoVa 5	WitG 2	GPlE 1	
WILe 68		VeLL 23	Patr 11	Gzw 5	WiTa 2	BooP 1	
StoM 61		Fuut 19	SchE 10	Paap 4	Rdb 2	Doda 1	
KoMe 58		TorD 19	Bui 10	TafE 4	Put 2	BoSR 1	
Kneu 56			GKwS 9	BrKd 4	GrGa 2	WatH 1	
			GLij 9	Matk 4	TTor 2	Kram 1	
			Tjt 8	Koek 4	Oezw 2	Kpw 1	
					Fts 2	BlKd 1	
					GpR 1	ZPlE 1	
					GeoF 1	StAM 1	
					Turl 1	Faz 1	

c. Ter vergelijking

Beemdstraat Nijmegen, juli - oktober 1978. 83 dagen wrnn. 39 soorten.

Merl 82	PimM 47	Hgm 37	HouD 18	Wtk 8	Wulp 4	Sper 1
HMus 82	Hzw 46	Gzw 29	GrIg 14	Bui 7	BlaR 3	GpR 1
Kauw 79		Eks 21	GaaI 10	ZKra 6	ZLij 3	StoM 1
TTor 79			Bzw 10	Vink 5	BoVa 3	StAM 1
KoMe 76			ToVa 9	Rdb 5	Fts 3	KBSp 1
KokM 70					Kpw 3	BVLV 1
Spr 69					GBSp 2	WKwS 1
					OeVL 2	Zwkp 1
					Roek 2	

d. Een paar opmerkingen

bij de soortenlijst Dijk Overasselt.

Kokmeeuwen verzamelden zich 's avonds op (gemaaid) grasland in de uiterwaard; tot ongeveer 500 exx. Ook van Blauwe Reigers en kraaiachtigen waren slaapactiviteiten waar te nemen.

Een troep Kneuen van max. 50 exx zat wekenlang op distels en koolzaden bij de afgraving.

Holenduif. Het max. aantal was 10 exx bijeen.

Boerenzwaluwen verzamelden zich 's avonds ook. Een troep van max. meer dan 100 hing dan in de avondlucht te kwetteren.

De betrekkelijk hoge scores bij sommige soorten zijn veroorzaakt door de herfsttrek. Dit geldt bijvoorbeeld voor Witte Kwik, Graspieper, Oeverloper, Veldleeuwerik, Vink.

Het grootste aantal Oeverlopers op een dag bedroeg 17 exx op 25 aug.

Op 30 augustus, een dag met 31 soorten, zaten bijeen op het prikkeldraad 6 Tapuiten, 3 Paapjes en 1 Grauwe Vliegenvanger.

Tenslotte: het grootste aantal soorten op één dag nam ik waar op 10 Oktober. 34 soorten, t.w. Kauw, Zwarte Kraai, Kokmeeuw, Pimpel, Veldleeuwerik, Houtduif, Koolmees, Fuut, Wilde Eend, Torenvalk, Ekster, Graspieper, witte Kwikstaart, Spreeuw, Vink, Ringmus, Zanglijster, Keep, Kneu, Heggemus, Kievit, Roek, Steenuil, Buizerd, Gaai, Huismus, Merel, Stormmeeuw, Meer-

koet, Patrijs, Groenling, Rietgors, Holenduif, Blauwe Reiger.

d. Voorkomen van sommige soorten.
Zie hiervoor figuur 2.

1979	juli	aug	sept	okt
OevL				
Zilm				
TorD				
Hzw				
Roek				
Gaal				
Hgm				

Figuur 2.
Dagelijkse waarnemingen van enkele
soorten voorkomend aan de dijk bij
Overasselt.

e. Kommentaar bij deze lijst.

Hoewel er vele en lange perioden zonder waarnemingen waren, wordt er over de aanwezigheid van allerlei soorten toch wel het een en ander duidelijk. Verondersteld kan worden, dat de Oeverloper van midden of eind juli tot eind augustus elke dag daar langs de Maas te vinden was.

De Huiszwaluw was niet talrijk en de exx waren altijd samen met Boeran-zwaluwen en de weinige exx van de Oeverzwaluw.

Gaaientrek heb ik niet waargenomen. Op 6 oktober waren minstens twee exx druk in de weer met eikels in de grond te stoppen. Ze vlogen af en aan. Ze stopten ze ook over de dijk in de uiterwaard.

Misschien is de Heggemus, die ik bijna uitsluitend op het gehoor waarnam, in juli en augustus nogal zwijgzaam geweest, ik weet het niet. Zijn later vertrouwde aanwezigheid miste ik toen ik terugkwam van weggeweest. Misschien hangt zijn verdwijning samen met het maaien van de mais. Ik hoorde hem altijd aan de rand van het maisveld langs de boomrij. Op 9 of 10 oktober werd gemaaid. Op 11 en 12 oktober was hij nog ter plaatse.

III. Kloostertuin Berg en Dal.

a. Terreinbeschrijving.

Gelegen aan de rand van de bosrijke villawijk op de Kwakkenberg en rakend aan de dorpsbebouwing van Berg en Dal en aan de bossen van de Hoogte 80 - de Meerwijk. Het bos ter plaatse is gemengd, hoofdzakelijk grove den en eik. De villawijk is overwegend loofhout, maar vlakbij is een oud sparrebosje. Eveneens vlakbij is een kompleks bejaardenflats met een open vlakke ervoor en een knooppunt van niet te drukke wegen. De tuin is + 1½ ha. groot, geheel omgeven door een hoge, brede, deels dubbele haag van rhododendrons en koniferen. Een kwart van de tuin is volledig overhuifd door volwassen en oude berken en (amerikaanse) eiken, zonder ondergroei (voor een gedeelte een 'slecht' onderhouden gazon met o.a. mos en viooltjes). Behalve verder twee hoeken, een met oude eiken en een groep oude sparren zonder ondergroei, en een verwilderde rand van eiken en wat naaldhout, is het terrein vrij kaal: een grote groentetuin, gazons met paden, een paar sierhegjes en struikpartijen, een voormalige stal en schuur en ren, een paar rijtjes fruitboompjes. Verspreid staan groepen volwassen en oude berken, wat sparren, een oude wilde kastanje, een dichte hulstboom. Aan het eind van een grindlaan staat een met klimop

begroeide grot.

Het klooster is een jaar of 50 oud en goed onderhouden.

Er waren gedurende de waarneemperiode zo goed als geen activiteiten van mensen in de tuin.

b. Soortenlijst.

Kloostertuin Berg en Dal, november - december 1979. 41 dagen wrnn. 37 sp.

>75%	50-75%	25-50%	10-25%	5-10%	1-5%
Eks 41	Wtk 29	ZKra 20	Sper 9	Grlg 2	KfMe 1
KoMe 41	Rdb 27	TTor 16	HMus 8	BUil 2	Wulp 1
Merl 41	Hgm 27	GBSp 16	Matk 7	Sijs 2	Kiev 1
Gaai 37	Bkr 26	GoVi 16	Spr 6		GLij 1
Kauw 34	Bkl 25	Vink 16	Kram 5		Hav 1
HouD 33	KokM 22	StaM 14	Keep 5		Bui 1
	PimM 22	Glak 13	Kpw 4		BlaR 1

c. Ter vergelijking

Beemdstraat Nijmegen, november - december 1978. 46 dagen wrnn. 31 soorten

Merl 46	PimM 32	Wtk 18	HouD 11	StoM 4	Sper 2
HMus 45	Vink 30	Rdb 13	Kram 7	ZKra 3	Wulp 2
Spr 44	Hgm 24		Grlg 7	ToVa 3	ZiM 2
KokM 43			RMus 6		Gaai 1
KoMe 43			BlaR 5		Vell 1
Kauw 42			Kpw 5		StaM 1
TTor 40					RiGa 1
Eks 35					Roer 1
					Roek 1

d. Een paar opmerkingen

bij de soortenlijst Kloostertuin Berg en Dal.

Vooraf: het is een aardige bezigheid om op grond van de terreinbeschrijving te veronderstellen, welke soorten hier in april of mei waar te nemen zijn.

Wat voor de Kokmeeuw geldt, geldt nog nadrukkelijker voor de Spreeuw: op welk ogenblik wordt er waargenomen. Een groot aantal waarnemingen heeft betrekking op duidelijk gericht vliegende Kokmeeuwen (naar en van de slaappleaatsen?). De tijden waarop de genoemde soorten overkwamen, vielen niet samen.

De waarnemingen van de Zwarte Kraai hebben misschien (grotendeels?) betrekking op een rondzwerfend tam ekeemplaar.

De Turkse Tortel, zelden meer dan 1 ex., nam ik alleen overvliegend waar. De Sperwer zette zich soms in een van de bomen. Ik zag haar tweemaal op Eksters en Houtduiven jagen.

Slechts eenmaal heb ik (twee) Huismussen gezien. De overige waarnemingen betreffen auditieve, waarschijnlijk van buiten de tuin.

Koperwieken kwamen in de tuin; Kramsvogels nam ik alleen overvliegend waar.

Er waren minder Sijzen dan ik verwacht had.

pieter-paul van Laake
Oude Kleefsebaan 2
Berg en Dal

RIVIERENTELLINGEN

RIVIERTELLINGEN IN DE MAANDEN NOVEMBER & DECEMBER 1979

Op 17 november telden we onder goede telomstandigheden: goed zicht, half bewolkt, + 5 gr. C, windkracht 2 Z.W. De tellers waren langs de Waal:

2L-3L: O.v.Hoorn, L. Begheyn, C.ten Ham;
 4L-8L: J.de Vrieze, Th. van Dinther, R.Honing, J.v.d. Pluym, en langs de Maas:
 13L-15L: Hk.de Vries, Th.Kersten, I. Kuijpers;
 13R-15R: M.Reijnders, H.Eijkmans, I.Strooiwinder;
 16L-18L: H.Meeke, F.E.R.Nillesen-Jansen, H. Pennarts;
 16R-18R: P.van Iersel, M.van Dongen, F.Richter, J.Snijders.

Op 15 december was het weer vrij slecht: redelijk tot goed zicht en + 8 gr.C maar wind 8 ZW, half tot zwaar bewolkt, later regen en hoge waterstanden. Behalve een paar bijzondere waarnemingen van een Slechtvalk en een Blauwe Kiekendief waren de resultaten niet bijster best. Langs de Waal waren de tellers:

2L-3L: O.van Hoorn, L.Begheyn, N.van Brederode, C.ten Ham;
 4L-8L: J.de Vrieze, Th.van Dinther, R.Schuurkes; langs de Maas:
 13L-15L: Hk.de Vries, J.v.d.Veen;
 13R-15R: Th.E.A.Wilbers-v.d.Munckhof, H.Eijkmans;
 16L-18L: A.van Swaay, F.E.R.Nillesen-Jansen;
 16R-18R: M.van Dongen, P.van Iersel, F.Richter.

Van de NJN afd. Nijmegen kregen we de resultaten van de Ooy-tellingen op 11 november en 16 december 1979, zoals immer met vele bijzondere waarnemingen.

Riviertelling 17 november 1979

Rivier	WAAL					MAAS							
Rakken	2L	3L	4L	5L	7L	8L	13	14	15	16	17	18	
Parelduiker	1												
Fuut	71	8	38	2	123		4			2			
Aalscholver					1								
Bl. Reiger	9	9	5	2	1	3	4	4	7	1			
Wilde Eend	919	102	151	3	123	207	137	65	523	34	5		
Wintertaling	175	5	21			40	37						
Krakeend	2												
Smient	120												
Pijlstaart	19												
Slobeend	54				135								
Kuifeend	32	33	6		10	13	4	158	99	113			
Tafeleend	155	4	16		160	24	5	108	188	12			
Mandarijneend								1					
Nijlgans		6											
Grauwe Gans	7	7											
Rietgans	2												
Casarca		1											
Knobbelzwaan	7	9		7	10		3	4					
Kleine Zwaan	13				7	10							
Buizerd	4	24	3	6	6	14	23	5	8	6	8		
Sperwer						2	1		1	2	2		
Havik		1				1							
Torenvalk				4		1	3		5	3	3		
Fazant						6	2	1		2			
Patrijs			6	7			6		5				
Waterhoen		1	3	4	1	4	22	22	13	3	3		
Meerkoet	295	471	190	61	336	120	445	2	728	634	93		

Vervolg Riviertelling 17 november 1979

Rivier	WAAL							MAAS						
	2L	3L	4L	5L	6L	7L	8L	13	14	15	16	17	18	
Rakken														
Kievit	1770	2821			2			299	1		869	96	1422	
Watersnip					3									
Wulp	2										2			
Groenpootruit.	1													
Kemphaan	11													
Grote Mantelm.	1													
Kleine "							1							
Zilvermeeuw	3						8				53		2	
Stormmeeuw	3	2	46	7	7		29		1	127	44	22		
Kokmeeuw	451	548	522	437	119		617	843	383	1203	760	513		
Holenduif										6	6	29		
Houtduif	20	151	9	87	1		141	142	164	90	10	1		
Turkse Tortel			1				2	4	7		42	2		
Steenuil				1			2	2	2	1	1			
Ransuil									1					
Gr.B.Specht		1									3			
Veldleeuwerik							4	2			2	9		
Graspieper			2	4	1						2	11		
Winterkoning		1					2	2		2				
Heggenus							4	4	5	2				
Grote Lijster	3	2	13	3	1		6	1	3	1				
Kramsvogel	146	675	100	336	18		1550	909	349	1175	718	85		
Zanglijster							1							
Koperwiek	20	34	4	100	81		780	527	333	616	7	48		
Merel		8	7	1	2		22	9	25	18	10	5		
Roodborst							6	3	5	1	2			
Koolmees	1	1	1	2			39	20	13	30		3		
Pimpelmees							7	2	12		1			
Kuifmees							1							
Matkopmees		1					2							
Staatmees							10							
Boomkruiper							4	1						
Groenling										2				
Putter										8				
Kneu							5		3	4			2	
Sijs				2				1						
Vink		13	3		1		22	6	5	6	3			
Keep							1							
Ringmus			3				197	86	29	38	20			
Spreeuw	245	220	1	299	72		206	354	156	656	19	281		
Zwarte Kraai	22	13	25	49	36		163	199	116	209	94	233		
Bonte Kraai	1									1				
Roek	11			26			12	106	65	17	21	74		
Ekster	10	25	25	28			55	73	86	87	43	32		
Vl. Gaai		1			1		4	5	5	3		1		
Kauw	237			166			304	117	128	104	219	87		

Riviertelling 15 december 1979

Rivier	WAAL					MAAS					
	2L	3L	4L	5L	78L	13	14	15	16	17	18
Rakken											
Fuut		3	40	4	39					1	2
Dodaars	10	5				8	2		5		2
Bl. Reiger	2	7			5	975	1233	965	724	225	168
Wilde Eend	630	309	102	247	40		95	36			
Wintertaling	210		15								
Krakeend	1										
Smient	88	6									
Pijlstaart	30										
Slobeend	39	26			4						
Kuifeend	7	43	81	15	3		13	62	6	36	5
Tafeleend	83	43	16	22			8	260	30	12	1
Nonnetje	6	6		2							
Bergeend	1										4
Knobbelzwaan	8	28	9	2	3						
Kleine Zwaan	10					28					
Buizerd	2	15	3	8	5	13	5	2	8	2	4
Sperwer						1			1		
Bl. Kiek.									1		
Slechtvalk									1		
Smelleken						1					
Torenvalk	1	1	1	1			1	2	5		
Fazant							1	1			6
Patrijs							12			14	4
Waterhoen					2	1	34	27	2	9	1
Meerkoet	24	13				183	520	170	427	727	169
Kievit	408	476	514	224	306	62			945	44	
Wulp	390	230	151	12	65						7
Kl. Mantelm.		26									
Zilvermeeuw		1			3						31
Stormmeeuw				1	1		3	2	7	137	25
Kokmeeuw	2	6	16	2	2	3	2	7	705	187	636
Holenduif	240	130	546	615	167	1309	607	1409	25	8	7
Houtduif	6	27	1	48		153	102	32	198	14	58
Turkse Tortel			4			9					
Groene Specht							1				
Gr.B.									32	4	
Veldleeuwerik		46								1	
Graspieper			9	6							
Witte Kwik.						1					
Winterkoning						1				2	
Heggemus								1			
Grote Lijster	2	2		2	4	1	1	9	3	2	1
Kramsvogel	5	1				335	18	90	90	15	
Zanglijster							1		1		
Koperwiek	5					31	8	15	8		8
Merel		5	9			18	17	19	17	3	8
Roodborst		1						1			2
Koolmees		1	1			6	5	7	13	5	3
Pimpelmees		1				1	1		5	1	2
Startaar						3			3		
Boomkruiper						1					
Groenling		1								20	
Kneu										1	
Sijs											
Vink						7	5			6	15
Ringmus		8		5		225	15	32	84	15	
Spreeuw		200	110	695	30	840	348	295	585	219	28
Zwarte Kraai	13	16	38	51	39	278	87	32	268	149	150
Roek	45					137	34	53	4	86	237
Kauw			18	28		234	60	376	39	238	101
Ekster	3	25	25	35	4	84	64	96	148	46	44
Vl. Gaal		1				1				7	

Vervolg
 Ooy-telling door ORIOLUS, 11 november en 16 december 1979

gebied	Circuul-West		Circuul-Oost		Oude Waal		Groenlanden		Bisonbaai		Dorp Ooy		Ooyse Graaf Kaliwaal	
	nov.	dec.	nov.	dec.	nov.	dec.	nov.	dec.	nov.	dec.	nov.	dec.	nov.	dec.
Kemphaan	23	25	1	70	22	6	2	2	11	5	10	2	2	21
Stormmeew		2	3			2				1		2		51
Zilvermeew														1
Gr. Mantelmeew	408	445	290	1500	295	125	50	150	120	212	185	95	345	4
Kokmeew									4					446
Holenduif	1			6			3							7
Houtduif	39	153	20	20	50	110	21			1	5	4	15	
Steenuil						1								
Groene Specht							1							
Gr. B. Specht							3	1	1	2	29	121	1	56
Veldleeuwerik	70		6	18	2	10	10	2	2	4	10	4	39	11
Zwarte Kraai	26	14	30	9	6	10	15	10	2	4	4	4	2	
Bonte Kraai					44		8		3					38
Roek	4				39	1	7			1	14	2	5	97
Kauw	29	20	32	35	4	10	25	15	4	13	26	34	25	7
Ekster					1		2							40
Vlaamse Gaai														
Koolmees	19	9	42	2	5	3	26	40	4	7	8	6	6	4
Pimpelmees		2	11		3	2	24	4	2	1	1	2	5	5
Matkop		1					11	4			2	1	3	5
Stार्टmees			6				34	4					1	
Boonkruiper							1	2						
Boonklever							10	2					1	
Winterkoning		3	2	1	1	5	23	19	1	1	5	2	4	3
Roodborst		1	5	2			24	2	2	1	7	2		5
Paapje														
Merel	9	19	110	9	4	30	44	50		7	20	23	25	3
Kramsvogel	250	3	1100	6	351		107	2	10	1	61	2	221	83
Koperwiek	92	61	300	1	87		265	21	61	4	75		56	1
Zanglijjster					1	5	6	2					1	
Grote Lijjster	27	8		2	3		3	2	7	1	2		1	4
Heggenus		1	1	1			11	4	1				2	4
Graspieper	2		29		2		5				5	6	5	22
Waterpieper						8		1		4				9

Vervolg

Ocy-telling door ORIOLUS, 11 november en 16 december 1979

gebied	: Circuul-West		Circuul-Oost		Oude Waal		Groenlanden		Bisonbaai		Dorp Ooy		Ooyse Graaf Kaliwaal	
maand	nov.	dec.	nov.	dec.	nov.	dec.	nov.	dec.	nov.	dec.	nov.	dec.	nov.	dec.
Witte Kwikstaart:	1												4	
Gr. Gele Kwik.	527	127	260	775	188	150	82	94	60	13	40	138	52	41
Spreeuw	2	12		6	2	16	11				85	34	10	19
Ringmus	10	1	3		3		1		12	2	2		10	2
Groenling										4			4	
Putter														
Sijs														
Kneu			5		1		2						4	10
Frater													6	
Goudvink														
Vink		17	67		3	20	16	1					10	4
Keep			30		60		13	4		26	76		1	6
Geelgors	1													
Ortolaan	1				1		1							
Rietgors														6

STOOTVOGELTELLINGEN

MAART 1979

Aan de extra-telling van 3 en 4 maart is door 21 mensen deelgenomen; geteld is het direkt rond Nijmegen gelegen gebied, wat je de kern van ons werkgebied zou kunnen noemen. Het betreft de telgebieden 3 (Ooy), 4 (Duffelt), 5 (Groesbeek) en 6 (Milsbeek), die in hun geheel zijn geteld en 1-coost (Beuningen), 2A (Heumen - Overasselt) en het 'buiten'beentje 10.2 (de Hamert), waar dus een deel van het betreffende hoofdtelegebied is geteld.
Totaal goed voor 25.235 ha.

het weer en de deelnemers

De telling viel een week na het einde van de stevige winter 1978-'79; de normale toestand begon zich te herstellen, maar duidelijk was alles veel later dan normaal. De eerste zomergasten waren juist teruggekeerd, terwijl nog heel wat wintergasten aanwezig waren.

Op de belangrijkste teldag, zaterdag 3 maart (alle gebieden geteld behalve 3-west, 4 en 10) was het bewolkt en minderig weer, overigens met uitstekend zicht. Zondag 4 maart begon met regen, 's middags werd het droog en klaarde de lucht op, zodat er goede telomstandigheden ontstonden. De Hamert werd op 12 maart geteld met goed weer.

tabel 1. de getelde gebieden en de medewerkers.

gebied	vak(ken)	tellers
1 Velden	1,2,3,6	J. v. Dokkum
2 Asselt	2,3,4,5	B. Engelen, H. Meekes
	1,6	D. Visser
3 Ooy	5,6,7	R. Gorissen, D. Visser
	1,2,3,4	F. Brouwer, C. ten Ham, O. v. Hoorn
4 Duffelt	zo 4 mrt	H. de Bruin, Th. Janssen, A. vd. Munckhof, G. Müskens, F. Richter, J. Thissen, Th. Wilbers
	di 6 mrt	L. vd. Leur, D. Visser
5 Groesbeek		M. v. Dongen, P. v. Iersel, G. Müskens
6 Milsbeek		J. Thissen, Ph. Versteeg
10 Maasduinen	2	echtp. Hermsen

de telresultaten

Omdat het gebied slechts gedeeltelijk is geteld, waardoor vergelijking met eerdere tellingen moeilijk wordt, zijn - om toch houvast te hebben bij de interpretatie van de resultaten - in de tellijst ook de resultaten van de februari-telling voor dezelfde (deel)gebieden weergegeven.

A. stootvogels

1. buizerd

Vermoedelijk oiv. de lange winter zijn de buizerden eerst laat naar hun broedgebieden teruggekeerd.

Van het in febr. getelde aantal bleek in maart nog 70% aanwezig. De vermindering komt in feite geheel voor rekening van de Duffelt, zonder dit gebied zijn de getelde aantallen in febr. en maart resp. 202 en 197!

Met een aantalsvermindering van bijna 50% valt de Duffelt dus volledig uit de toonvooral de aantallen in de vakken 4.3 (Wylersbroek), 4.5 (Salmorth) en 4.7 (Gnaden-thal) vielen tegen, daarentegen werden in het vrij open vak 4.6 (Dingdong) veel meer buizerden gezien dan normaal.

De verklaring van het relatief hoge aantal buizerden kan niet uitsluitend liggen in de nabijheid van belangrijke broedgebieden, waarbij het dus zou gaan om plaatselijke broedvogels: in de Velden en de Ooy broedden tot dusver hoogstens 1 of 2 paren en ook het aantal overzomeraars was zeer beperkt.

Ook de Hatertse Vennen vormen geen belangrijk broedgebied.

De overige gebieden (4,5,6 en 10) grenzen wel aan min of meer belangrijke broedplaatsen.

In de gebieden 1, 2 en 5 werden verscheidene baltsende dieren waargenomen, vnl. boven de bosranden en de verspreid liggende (broek)bosjes.

In 't Milsbeekse zat nog een flinke concentratie buizerden langs het Reichswald, achterin de Langehorst (vak 6.4); hier bevond zich gedurende de wintermaanden een grote voederplaats, tevens zijn hier alle door mevr. Reynders gerevalideerde buizerden in de loop van februari losgelaten. (Mourik 5:2/3, apr. '79)

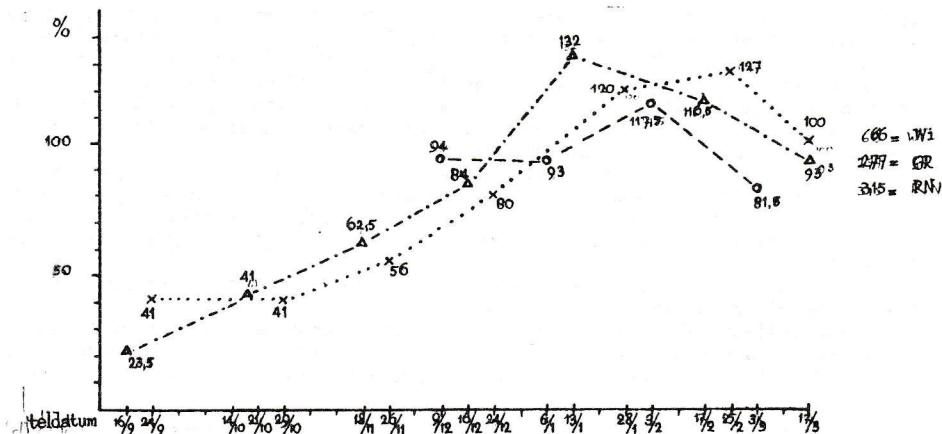
tabel 2. buizerd-dichtheden per 100 ha. in maart en februari

gebied	m. '79	f. '79	gebied	m. '79	f. '79	gebied	m. '79	f. '79
1-o	0,7	0,9	4	1,4	2,6	6	0,7	0,7
2A	1,1	1,0	4-o	0,8	2,1	10.2	1,6	1,2
3	1,5	1,4	5	1,6	1,8	T	1,21	1,60

4-o is de oostelijke Duffelt bestaande uit de vakken 5,7,8 en 9

In figuur 1 wordt voor 3 gebieden nl. Winterswijk, Grote Rivieren en Rijk van Nijmegen het aantalsverloop in het winterseizoen van 1978-'79 weergegeven, gebaseerd op de in die gebieden gehouden maandelijkse tellingen. Resultaten per telling uitgedrukt in het percentage tov. een vast basisgetal (per gebied verschillend), dat rechts in de marge van de figuur staat aangegeven en dat gelijkgesteld is aan 100%

fig. 1 %-toename van het aantal buizerden in de winter 1978-'79, per telling in 3 gebieden

....x Winterswijk (Wi) ---Δ Grote Rivieren (GR) - - - o Rijk v. Nijm. (RN)

2. torenvalk

Ook bij deze soort drukte de Duffelt (-53,6% tov. feb.) het eindresultaat; al geldt dat de vermindering in beide andere noordelijke gebieden (1 en 3) eveneens fors is met een afname van 35 - 50%.

In de middengebieden (2 en 5) is het aantal vrijwel constant, daarentegen is er een flinke winst in de zuidelijke gebieden (6 en 10).

In voorgaande jaren bleken de torenvalken aan het eind van de winter (feb.) eveneens het eerst in de zuidelijke telgebieden sterk toe te nemen, terwijl in de noordelijker gelegen streken de aantallen hoogstens gelijk bleven aan de midwintertotalen. Oiv. de langdurige winter is de terugkeer van de torenvalk vertraagd. In tabel 3 de geslachtsverhouding in de onderzochte telgebieden tijdens de feb.-

en de maart-telling weergegeven (absoluut), waarbij het getelde gebied is opgedeeld in een noordelijk, een midden- en een zuidelijk gebied, terwijl in de laatste kolom voor elk deel de percentuele toe- of afname tov. de feb.-telling wordt gegeven.

tabel 3 de geslachten van de torenvalk, aantal tijdens de feb. en de mrt-telling

gebied (positie + nr.)	♂		♀/j		T		% mrt. tov. feb. feb.=100	
	feb.	mrt.	feb.	mrt.	feb.	mrt.		
noord	1	-	1	2	4	2	52,2	
	3	2	4	1	14	9		
	4	5	9	3	28	13		
subtot.	n	8	7	14	6	46	24	
midden	2	1	1	2	5	6	133,3	
	5	-	1	-	1	2		
	subtot.	m	1	2	1	3		6
zuid	6	1	5	1	2	10	650	
	10	-	1	-	2	3		
	subtot.	z	1	6	1	4		2
totaal	RN	10	15	16	13	54	45	

NB. de zeer geringe aantallen in mi. en zd. zijn nat. van invloed op de betrouwbaarheid van het verkregen percentage in de laatste kolom.

Opvallend is wel het vrijwel constant blijven van het aantal ♂ en het terugvallen in aantal van de ♀/juv. in de noordelijke gebieden, ondanks 't grotere % dat op geslacht gedetermineerd kon worden. Ongetwijfeld heeft het barre weer in de tweede helft van februari zijn tol geëist, speciaal onder de jonge dieren. De voorspelling (Mourik 4:2, apr. '79 blz. 19) dat de winterpopulatie in de winter van 1978-'79 minimaal zou zijn, is inderdaad uitgekomen; hoewel niet te voorzien was dat het zo streng zou gaan winteren.

De combinatie van veldmuizentekort, sneeuw en 't verradelijke weertype - periodes met dool en ijzel - is tamelijk desastreus gebleken voor de broedvogelpopulatie in het jaar 1979. Dit blijkt ook uit de tot dusver getelde aantallen in de huidige winter, die toch weer op een lager niveau startten in vergelijking met 't seizoen 1978-'79.

Er was ook geen sprake van een herstel van de muizenpopulatie, integendeel er lijkten er nog minder te zijn dan vorig jaar.

Ter illustratie de verhouding torenvalk : buizerd gedurende de winter 1978-'79 ev. en de waargenomen aantallen van beide soorten. Tevens het verhoudingsgetal voor de opgevoerde maand-tellingen, uitgedrukt in procenten tov. dec.'78 (= 100) vwb. de torenvalk.

tabel 4. aantallen van buizerd en torenvalk; de onderlinge verhouding en het verhoudingsgetal voor de diverse tellingen bij de torenvalk (dec.'78 = 100).

srt/mnd	dec.'77*	dec.'78	jan.'79	feb.'79	mrt.'79*	dec.'79	jan.'80	
buizerd	376	555	547	686	305	653	825	
torenvalk	256	184	71	91	45	127	145	
buiz.: tor.	1,5	3,0	7,7	7,5	6,8	5,1	5,7	verhouding
dec.'78=100	175,3	100	38,6	49,5	41,3	69,0	78,8	torenvalk

* kleiner gebied

3. spierwer

Een sterke terugval in aantal vergeleken met februari.

De aantalschommelingen bij opeenvolgende tellingen zijn bij deze soort vaak echter aan de hoge kant (weer- en waarnemingsgevoelig).

Een wegtrek van noordelijke broedvogels zal vermoedelijk van invloed geweest zijn op de resultaten, gezien ook het goede weer tijdens de maart-telling.

Weer is het voornamelijk de Duffelt die voor de achteruitgang zorgt. Op de eigenlijke teldag, 4 maart, werd zelfs niet één ex. waargenomen en dat is voor dit gebied wel abnormaal te noemen.

Gebied 2 vertoont ook een flinke teruggang; het feb.-aantal in dit gebied was echter erg hoog.

tabel 5. geslachtsverdeling tijdens de feb.- en de maart-telling

maand:	f m	f m	f m	f m	f m	f m	f m	f m	f m
♂	- -	- 2	1 1	4 1	- -	- -	1 -	6 4	
♀	- 1	5 2	2 1	2 -	1 -	1 1	- -	11 5	
gebied	1-0	2A	3	4	5	6	10.2	T	

4. havik

Van deze soort werd tijdens de maart-telling geen enkel ex. waargenomen. De havik is een vroege broeder; het is daarom aannemelijk dat ze zich vnl. rond de nestplaatsen in de bossen hebben opgehouden.

In het overeenkomstige gebied werden in februari nog 8 ex. (6 ♂, 1 ♀) geteld.

5. blauwe kiekendief

Vijf ex. van deze typische wintergast werden toch nog waargenomen (1 ♂ en 4 ♀). De tijd ontbrak om een volledige opsomming te geven van de waarnemingen sinds het vorige stootvogelverslag van februari (Mourik 5 : 2/3, blz. 78 ev). De aanvulling op dit verslag moet dan maar in een apart artikeltje, gewijd aan deze soort, gebeuren. Dat geldt ook voor soorten als rode wouw, ruigpoot en velduil. Hier volgen alleen de tijdens de telling verrichte waarnemingen:

datum	♂	♀	plaats, gebiedsnummer	waarnemer(s)
gebied 1				
4-03		1	Weurtse Veld, jagend	(1.2) st.
gebied 4				
6-03		1	Kranenbruch	(4.4) vd. Leur & Visser
gebied 5				
3-03		1	Bisselt	(5.1) st.
gebied 6				
3-03	1		Langehorst, jagend	(6.4) st.
		1	Zelderse Heide	(6.6) st.

6. rode wouw

Een naar het oosten trekkend ex. werd op 6-03 waargenomen in de Kleyen (4.3); op 1-03 werd een ex. met prooi gezien in het Wamelse Veld (12.5) door L.M.J. vd. Bergh.

Er zijn in de loop van maart zoveel waarnemingen gedaan, dat ze niet eens meer in de waarnemingenrubriek werden opgenomen! Dat is ook wel anders geweest.

7. ransuil

In de Kleyen waren 2 nieuwe, kleine roestplaatsen ontdekt in meidoornhagen. De oude roestplaats bij Niel bleek echter verlaten. De bekende roestplaatsen in het Rijk van Nijmegen werden niet bezocht, uit 't oogpunt van voorkoming van onnodige verstoring.

B. niet-stootvogels

1. futen

Concentraties futen hielden zich op bij de sluis van Grave, op het Grintgat van

Weurt en op de Kaliwaal bij Kekerdom. Andere bleven ongeteld, oa. van de Kaliwaal bij Leeuwen en het grintgat van IJzendoorn.
 Binnendijkse futen werden uitsluitend op het Wychens Ven (belangrijk broedgebied) waargenomen, en wel 7 stuks.
 Het aantal dodaarsjes is laag, maar dit komt vooral omdat de belangrijkste overwinteringsplaatsen in de Overbetuwe en het Land van Maas en Waal bij de maart-telling niet zijn bezocht.
 De enige concentratie werd in een vijver van de Dukenburg (2.1) waargenomen: 8 ex.
 Dit is ongeveer het normale hier voorkomende aantal in de winter.

2. reigers

Achteraf blijkt de reigerstand reuze mee te vallen en heeft de strenge winter opmerkelijk weinig invloed op het broedbestand gehad. Wel is het tijdens de maart-telling waargenomen aantal blauwe reigers erg laag; vnl. door flinke teruggang van de reigers in enkele belangrijke wintergebieden, zoals de Velden en op de vaste voederplaats langs de Kroonbeek in gebied 6. Vermoedelijk is een deel van deze reigers alweer richting broedkolonies getrokken. Ongetwijfeld zal een aantal nog het loodje gelegd hebben tijdens de 2e winterse periode van februari.

3. ganzen

Normaal zijn de laatste ganzen omstreeks 3 maart wel verdwenen of bezig dat te doen. Nu hielden zich nog aanzienlijke groepen zich op langs de Niederrhein. Vooral in de Duffelt hielden zich nog vrij veel ganzen op, die echter prompt na de telling het gebied verlieten mvv. Salmorth.

De bos- of taigarietgans, die deze winter in zulke opmerkelijke aantallen in ons gebied aanwezig was, werd niet meer waargenomen. Buiten de 'normale' pleisterplaatsen waren er nog twee groepjes ganzen aanwezig in de Velden en bij Overasselt; beide bestaande uit anser fabalis rossicus, de toendrarietgans.

In de tellijst is een onderscheid gemaakt naar beide ondersoorten (anser fabalis fabalis en anser fabalis rossicus). Niet op ondersoort gedetermineerde rietganzen zijn als rietgans a(nser) f(abalis) opgevoerd.

NB. Behalve de zuivere vorm van anser fab. rossicus is ook het mengras van fabalis x rossicus onder rossicus opgenomen; de kenmerken van deze ganzen gelijken ook 't meest op deze ondersoort.

Tussen de kol- en rietganzen in de Duffelt was een flinke groep brandganzen aanwezig (32 ex.). L. vd. Bergh telde zelfs in totaal 46 ex.

4. zwanen, (zee)eenden, zaagbekken.

Op de Altrhein bij Salmorth en vliegend thv. de Leuthse visvijvers werden nog kleine zwanen geteld, alle adult.

Een wilde zwaan (ad.) was present bij Salmorth.

Zaagbekken waren ook nog aanwezig, al waren het er beduidend minder dan in februari en het voorkomen beperkt tot het Grintgat van Weurt, vwb. de grote zaagbek.

Zowel op de Kaliwaal in de Ooy als op het Grintgat van Weurt werden 2 paartjes middelste zaagbekken waargenomen, die van Weurt waren de overblijvende van een grote groep die hier lang heeft gezeten.

Bij de sluis van Grave hield zich een grote zeeëend op, eerder hield zich een ♂ op het Maas-Waalkanaal op; 'n week na de telling werd 1 paartje gezien bij Grave.

Grondleenden waren opmerkelijk slecht vertegenwoordigd: smienten, pijlstaarten en wintertalingen werden zelfs helemaal niet gemeld; in februari, tijdens de voorgaande telling waren de aantallen van deze soorten eveneens minimaal.

5. steltlopers

De weidevogels waren uitzonderlijk laat, getuige de 2 grutto's die tijdens de telling werden waargenomen. Wulpen waren schaars, maar sterk verspreid. Watersnippen werden zelfs niet waargenomen, terwijl ook het aantal Kieviten niet daverend was. Het zou dan ook een erg laat broedseizoen worden, wat niet betekende dat het een slecht broedseizoen werd!

NB- liefhebbers voor de maarttelling dit jaar kunnen contact opnemen met d. visser

Stootvogeltelling Rijk van Nijmegen maart 1979

gebied: srt\mnd:	1-o		2A		3		4		5		6		10.2		T	
	f	m	f	m	f	m	f	m	f	m	f	m	f	m	f	m
buizerd	28	21	33	36	61	63	202	108	50	45	24	24	6	8	404	305
ruigpoot	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-
torenvalk	4	2	5	6	14	9	28	13	1	2	2	10	-	3	54	45
smelleken	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
sperwer	-	1	9	5	3	3	10	1	3	1	1	2	1	-	27	13
havik	-	-	1	-	-	-	3	-	2	-	1	-	1	-	8	-
bl. kiek	-	1	-	-	3	-	4	1	1	1	1	2	1	-	10	5
rode wouw	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
totaal	32	25	49	49	81	75	247	124	57	49	29	37	11	11	506	370
fuut	-	70	35	32	-	50	-	-	1	-	-	-	-	-	36	152
kuifduiker	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
dodaars	2	-	12	8	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	8
bl. reiger	20	6	3	3	9	5	9	2	-	-	21	10	-	-	62	26
grauwe gans	-	-	-	-	-	61	-	-	-	-	-	-	-	-	-	61
kolgans	-	-	8	-	-	54	65	436	-	-	-	-	-	-	73	490
rietgans af.	-	-	43	-	368	276	709	-	23	-	20	19	-	-	1163	295
af. ross.	-	21	-	47	-	370	65	2485	-	-	-	-	-	-	65	2923
af. fab.	86	-	38	-	-	-	959	-	-	-	-	-	-	-	1083	-
brandgans	-	-	-	-	-	-	-	32	-	-	-	-	-	-	-	32
anser spec.	-	-	-	-	-	-	-	-	48	14	-	-	-	-	14	48
nijlgans	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1
w. zwaan	-	-	-	-	x	-	-	1	-	-	2	-	-	-	2	1
kl. zwaan	-	-	-	-	x	5	-	6	-	-	2	-	-	-	2	11
bergeend	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
gr. zaagbek	-	25	5	-	266	-	16	4	6	-	-	-	-	-	293	25
mi. zaagbek	-	4	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8
nonnetje	29	4	14	1	-	-	16	-	-	-	8	-	-	-	67	25
gr. zee-eend	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
brilduiker	-	-	3	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	3	2
wulp	-	-	-	1	-	2	-	1	-	-	1	-	5	-	-	10
kievit	2	x	3	600	3	418	-	800	-	167	-	400	-	25	8	2410
goudplevier	-	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25
watersnip	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
grutto	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
holenduif	4	-	1	6	4	9	13	19	-	4	-	11	-	2	22	61
steenuil	4	-	6	1	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	13	1
ransuil	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	5
klapekster	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
witte kwik	-	-	-	1	-	3	-	-	-	10	-	-	-	-	-	14
roodb. tap.	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
gr. lijster	-	-	-	-	-	5	-	-	4	-	1	-	-	-	-	10
roek	100	-	23	-	x	20	155	155	96	186	98	189	-	-	472	550
bonte kraai	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2	-	4	-
kauw	x	-	x	-	x	50	x	x	x	87	x	x	-	-	x	137
russ. kauw	-	-	-	-	x	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
ree	-	3	-	-	-	-	8	21	-	-	-	-	-	-	8	24

telgebieden: 3. Ooypolder 6. Kop v. Limburg
 1-o Rijk v. Nijmegen-west 4. Duffelt 10.2 Hamert
 2A Rijk v. Nijmegen-zw. 5. Bekken v. Groesbeek T totale telgebied

verklaring: f = febr. '79; m = maart '79; af. ross. en af. fab.: ondersoort v. rietg.

D. Visser, Weezenhof 32-67, Nijmegen

DECEMBER 1979

Algemeen

De eerste telling van dit seizoen is redelijk goed verlopen; verreweg de meeste gebieden konden in het weekeinde van 8 en 9 december geteld worden. De telomstandigheden waren vrij matig, er woei een harde ZW-wind; het was somber en regenachtig, vooral 's zondags (overtrekkend regenfront). De zuidelijke teelploegen troffen betere omstandigheden: matige wind, licht bewolkt bij goed zicht. Voor de tijd van het jaar was het erg zacht (temperatuur ca. 10 °C). Gebied 12 werd op donderdag 6-12 geteld bij matig zicht (mistig). Enkele vakken van gebied 1 werden geteld op 12 en 13 december. Woensdag 12 dec. was zonnig bij een harde ZW-wind; 13 dec. was regenachtig. Voor problemen zorgde het weer in gebied 2; de vakken 2.1 en 2.6 konden pas de daarop volgende week geteld worden vanwege een storm. Woensdag 19-12 was de eerste wind stille dag, zonnig met goed zicht. De vakken 11.3 en 11.4 zijn ongeteld gebleven; de vakken 13.4 en 13.5 (omgeving Heteren) zijn overgeheveld naar de Landelijke Telling (VWG Wageningen). Maar onder deze nummers gaan nu de Bemmelse- en de Gendtse Waard schuil. Tenslotte werd gebied 12 uitgebreid met een gebied bij Heerewaarden, zodat nu het gehele Land van Maas en Waal is geteld. Voor de getelde oppervlakte zie onder Sperwer.

Deelnemers: W.Aben(1), L&J. vd.Berg(1,2,12), F.Bloemendaal(13), G.Boumans(9), Ar.v.Dijk(2), J.v.Dokkum(1), M.v.Dongen(13), D.v.Dorp(13), B.Engelen(2), H.Eijkmans(8), R.Gorissen(1), W.Hagemeijer(3), echtp.Hermsen(10), P.v.Iersel(13), H.Klaassen(5), I.Kuijper(4), H.Meekes(2), G.Muskens(4,5), J.vd.Pluijm(1), M.Reijnders(8), F.Richter(4), L.Rietveld(1,4), R.Röhrich(9,10), R.Schuurkens(13), J.Spauwen(6), I.Stroovinder(8), J.Thissen(4,6), J.Verburgh(9,10), G.Verkleij(3), H.Vermei(13), F.Versteeg(6), D.Visser(1,2,4), Hk.de Vries(7), P.Walvius(2,4), Th.Wilbers 3x(8), T.Woeltjes(13), W.vd.Zande(3), R.Zollinger(4), O. van Hoorn(3), P. Brouwer(3), C. ten Ham(3).

Tabel 1. Dichtheid van de Buizerd in de hoofdtelgebieden (ex./km²)

Gebied	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10*	11*	12	13	T
dec.78	0,8	0,6	1,0	2,2	1,6	0,7	0,8	1,4	1,1	1,2	0,2	0,5	1,6	1,03
dec.79	1,0	0,8	1,3	2,1	2,2	0,6	1,2	1,3	0,7	1,0	0,3	0,7	1,8	1,18

met *: berekend over de tijdens beide tellingen getelde oppervlakte

Resultaten

A. Stootvogels

1. Buizerd

En weer was het aantal Buizerden hoger. Bijna 100 ex. werden er méér geteld dan tijdens de voorgaande decembertelling (nu 653, in 1978 555). Omdat de telomstandigheden dit jaar een stuk ongunstiger waren, mag aangenomen worden dat de toename in feite zelfs nog groter is.

Slechts in 3 hoofdgebieden was sprake van een lichte achteruitgang in de orde van 0-10 %. In een geval was de afname groter (Maasheggen-zuid) en gebied 11 (De Broeken) is niet vergelijkbaar omdat dit slechts gedeeltelijk geteld is. De overige gebieden herbergen duidelijk meer Buizerden: 30-50% méér, opvallend gelijkmatig verdeeld over de diverse gebieden en landschapstypen. Het Land van Maas en Waal, omvattende de hoofdtelgebieden 1, 2 en 12 scoorde een totaal van 206 Buizerden; voor zo'n open (ruilverkavel) en relatief westelijk gelegen gebied erg hoog. Zelfs tijdens de muisenzieke jaren 1970 en 1971 werd een dergelijk aantal niet gehaald.

Ietwat tegenvallend bij al dit geweld is de Duffelt, waar de jongste telling 10 ex. tekort kwam vergeleken met dec. 78. Het is echter zeer waarschijnlijk dat de verhoudingsgewijs slechte telomstandigheden hier van invloed zijn geweest op de resultaten; met name tijdens het overtrekken van het regenfront op zondag 9-12 kon er nauwelijks serieus geteld worden.

Duidelijk is de vooruitgang over de gehele linie, die zich niet beperkt tot de landschappelijk meest aantrekkelijke gebieden, zoals ook blijkt uit de lijst van deelvakken met de hoogste dichtheden. Dit maal voert vak 7.6 (het Bord) de lijst aan met een dichtheid van 4.0.

Tabel 2. Vakken met een buizerddichtheid van 1,5 ex./km² en hoger

vak	dh	vak	dh	vak	dh	vak	dh	vak	dh
7.6	4,0	13.2	2,7	8.4	2,5	8.7	1,9	3.6	1,6
5.1	3,9	3.2	2,7	4.2	2,3	2.6	1,8	1.4	1,6
4.3	3,4	4.5	2,5	1.8	2,1	13.4	1,8	12.4	1,6
4.1	3,0	4.7	2,5	4.4	2,0	5.4	1,7	3.3	1,6
5.5	2,9	1.5	2,5	6.4	2,0	13.5	1,7	4.6	1,5
7.7	2,9	5.3	2,5	8.3	2,0	13.3	1,6		

Totaal 29 vakken (dec. 1978: 19)

Enkele slotopmerkingen:

Een (groot) deel van de Buizerden was al opvallend vroeg aanwezig deze herfst; duidelijk eerder dan voorgaande jaren. Mogelijk is zelfs de gehele winterpopulatie bij de deembertelling al min of meer compleet. Een tweede opvallend aspect is dat de Buizerden veelvuldig lopend jagen op regenwormen e.d. in wat hobbelige weilanden met kort gras.

Het is beslist geen veldmuizenjaar, dat blijkt ook al uit het geringe aantal Torenavalken. Wel zijn er overal veel mollen. Tensamen met regenwormen, kevers e.d. vormen ze nu wel de hoofdschotel van het buizerdenmenu.

2. Ruigpootbuizerd

Een ex. werd door Th. Wilbers gezien bij Afferden (Maas), een licht ex. met zwarte polsvlekken, witte staart met zwarte eindband en met dons op het loopbeen.

Het tweede hield zich op vlak bij het nieuwe staddeel de Lindenholt op een groot braakliggend ruig begroeid terrein. Dit ex. kon niet op het loopbeen worden gedetermineerd, maar had veel, had verhoudingsgewijs lange, tamelijk slanke vleugels, een ietwat kiekendiefachtige vlucht en ook een witte staart met zwarte eindband.

3. Torenavalk

In totaal werden 127 ex. waargenomen; dit komt overeen met een dichtheid van 0,23 ex./km². In het gebied van 354 km², dat sinds de winter 76/77 geteld is, werden in december nog nooit zo weinig Torenavalken gezien: dec. 76 212 ex., dec. 77 256 ex., dec. 78 145 ex. en dec. 79 maar 98 ex. De indruk bestaat dat in ons gebied de broedseizoenen 1976, 1978 én 1979 slecht waren. Wanneer, zoals wel wordt aangenomen, het broedsucces afhangt van de 3-jarige cyclus van de veldmuis, is te verwachten dat het

broedseizoen 1980 goed zal zijn. Hopelijk zullen er dan in het begin van de volgende winter weer wat meer Torenavalken in ons gebied verblijven. Als, zoals in 76/77 en 78/79, de weersomstandigheden in de loop van de winter zouden verslechteren en dienvolgevoege misschien wel de helft van de Torenavalken uit het gebied verdwijnt in de loop van de winter, dan zou een erg lage dichtheid bereikt worden. Bij aanhouden van het zachte weer zoals in de winter 77/78 zal de dichtheid vrijwel gelijk blijven.

Tabel 3. Dichtheid van de Torenavalk in de hoofdtelgebieden (ex./km²)

	dec78	dec79	a)		dec78	dec79	a)
1.	0,1	0,2	+90%	7.	0,2	0,1	-70%
2.	0,3	0,2	-25%	8.	0,8	0,3	-70%
3.	0,7	0,3	-50%	9.	0,8	0,4	-50%
4.	0,5	0,4	-30%	12.	0,2	0,1	-60%
5.	0,3	0,2	-40%				
6.	0,4	0,2	-40%	T	0,34	0,21	-36%

a) verandering

De gebieden 10, 11 en 13 zijn niet in deze tabel opgenomen, omdat de in 78 en 79 getelde oppervlaktes sterk van elkaar afwijken.

Van 39 ex. werd een aantekening van het kleed gemaakt: 23 mannetjes en 16 vrouwtjes. In de gebieden 1 (5♂♂, 3 ♀♀), 2 (2♂♂, 7♀♀), 8 (3♂♂, 1♀) en 12 (5♂♂) werd meer dan de helft van de waargenomen Torenavalken "gesexed".

4. Smelleken

Evenals vorig jaar werden weer 3 ex. waargenomen in de zuidelijke Maasheggen door G. Boumans. Bij Heerewaarden (Maas en Waal) werd 1 vrouwtje gezien door L. en J. van de Bergh.

Dit gedrongen ogende valkje is een typische maar schaarse wintergast en doortrekker en jaagt vooral op open vlakten. Vooral bij het vrouwtje is verwarring met de Sperwer

mogelijk door de vergelijkbare jachttechniek en grootte. De Sperwer heeft echter een heel ander silhouet door zijn korte, ronde vlugels en zijn lange staart. Zie voor een afbeelding van de geslachten blz. 153 van Flight Identification.

5. Sperwer

Het aantal Sperwers bereikte in dec. 79 (41 ex.) ongeveer het niveau van jan. (43 ex.) en feb. 79 (49 ex.). Dit keer dus geen record-aantallen zoals in dec. 78 (78 ex.). Waarschijnlijk was de grote doortocht van Scandinavische Sperwers reeds voorbij. In ieder geval vond dat niet plaats tijdens de teldagen.

Tabel 4. Aantal waargenomen Sperwers

Gebied	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	T
dec.77	2	1	2	6	4	3	0	0	1					19
dec.78	6	9	2	20	10	3	2	2	10	0	2	7	5	78
dec.79	5	6	5	10	3	1	0	2	2	0	1	1	5	41

Het onderzochte gebied kan verdeeld worden in een erg open landschapstype en een half open gebied (houtwallen, bosjes, heggen, bosranden enz.). Sommige telgebieden worden gekarakteriseerd door het open landschapstype. Andere telgebieden door het meer gesloten type. In een aantal telgebieden vinden we beide typen.

Tabel 6. Dichtheid van de Sperwer (ex./km²)

	dec77	dec78	dec79
Open gebied	0,025	0,099	0,055
Beide typen	0,034	0,083	0,065
Gesloten g.	0,081	0,269	0,109

Tabel 5. Oppervlakte (ha) en indeling naar openheid van de telgebieden (dec79)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	T
Open gebieden	7880												19800	
Halfopen gebied					7800 2760		1880 1780 1380			8100 3820				15600
Beide typen	8310 4260				3350 2480				1660					19960

Voor deze landschapstypen is de dichtheid van de Sperwer berekend

Tabel 7. Dichtheid van de Sperwer in de hoofdtelgebieden (ex./km²)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	T
dec78	0,08	0,12	0,05	0,26	0,36	0,09	0,08	0,11	0,56	-	0,06	0,09	0,17	0,14
dec79	0,06	0,07	0,12	0,13	0,11	0,03	-	0,11	0,11	-	0,06	0,01	0,13	0,074

Uit deze dichtheidscijfers blijkt dat Sperwers een duidelijke voorkeur hebben of anders gezegd zich in een opvallend groter aantal ophouden in de landschapstypen die door de groei van struwelen, bosjes, houtwallen enz. gekarakteriseerd worden. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de jachttechniek van de Sperwer het effectiefst is indien er voldoende dekkingsmogelijkheden in het landschap voorkomen. Deze jachttechniek bestaat meestal uit een verrassingsaanval. Kan een eventueel prooi-dier ver van zich af kijken (open gebieden), dan zal hij gemakkelijker op tijd kunnen vluchten bij aantocht van een Sperwer dan wanneer dit niet het geval is. En een eenmaal gevluichte vogel is voor een Sperwer uiterst moeilijk te pakken.

De dichtheid in de gebieden 2,4,5,6,9 en 12 nam vergeleken met december 1978 sterk af. De doortrek speelt hierin natuurlijk een zeer belangrijke rol. Opmerkelijk is wel dat de genoemde gebieden gekarakteriseerd worden door zowel het open als het meer gesloten landschapstype. In de gebieden 1,8,11 en 13 bleef de dichtheid ongeveer gelijk. In oppervlakte betekent dat een gebied dat voor 2/3 uit open landschap bestaat. In dit landschapstype was er weinig of geen afname van het aantal Sperwers.

In gebied 3 (Ooy) zien we wonderlijk genoeg een flinke toename in 1979. Een verklaring kan zijn doorgewoon pech met tellen in december 1978.

Tabel 8. De aantallen mannetjes en vrouwtjes

Gebied	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	T
♂	1	3	1	2										7
♀	3	1	1	5	3	1	2							16
onbekend	1	2	3	3			2			1	1	5		18

Als enige opmerking bij tabel 8: het aantal vrouwtjes is tweemaal groter dan het aantal mannetjes.

6. Havik

Tijdens de telling werden 11 Haviken waargenomen. Zoals gebruikelijk werden alle Haviken gezien in een min of meer bosrijke omgeving.

In de Duffelt werden maar liefst 6 Haviken gezien: 1♂ en 1♀ ad. Zyfflich (beide jagend), 1♂ Speetenhof, 1 ex. Landscheidung, 1♀ Salmorth, 1♀ Donsbruggen. Dit was samen met januari 1979 het hoogste getelde aantal in dit gebied. De overige 5 Haviken werden gezien bij het Hernense Bos (♀ le j.), bij Kloosterhof (Bergharen) (♂); bij de Maldense Brug, op de Hamert (♀) en bij het SBB-reservaat de Meren (Alphen aan de Maas). Op de 3 Haviken uit het Land van Maas en Waal na werden alle Haviken in de nabije omgeving van bekende broedplaatsen waargenomen.

In het gebied van 354 km², dat sinds de winter van 76/77 geteld is, werden in december 76 geen Haviken, in dec. 77 1 ex., in dec. 78 5 ex. en nu 9 ex. waargenomen. De tellingen van januari en februari kunnen duidelijk maken of dit hoge aantal een gevolg is van late doortrek.

Buiten het telweekeinde werd op 20-12 in het Colenbrandersbos (Ocy) nog een eerstejaars vrouwtje Havik waargenomen (DV & LB) en omstreeks dezelfde tijd een ex. in de Groenlanden (NJN).

7. Blauwe kiekendief

Er werden in totaal 5 Blauwe kiekens waargenomen (4 ♀♀/jyv. en in gebied 9 1 adult ♂). In het 354 km² grote gebied, dat sinds de winter van 76/77 geteld is, werden in dec. 76 4 ex., in dec. 77 en dec. 78 1 ex. en nu 3 ex. waargenomen.

8. Visarend

Langs de Maas werd een Visarend waargenomen. In deze omgeving is tijdens de riviertellingen van september en oktober ook een Visarend waargenomen. Volgens de laatste berichten was dit ex. op 28-12 nog aanwezig. (Bou-

mans). Winterwaarnemingen van Visarend zijn vrij zeldzaam. Tussen 1960 en 1976 zijn in het Rivierengebied 5 ex. in dec. gezien op een totaal van 150 (Vogels van de Grote Rivieren).

B. Niet-stootvogels

1. Steltlopers

Het natte, maar vrij zachte weer is er de oorzaak van dat veel weidevogels nog aanwezig waren tijdens de afgelopen telling. Daarmee ligt dit herfstseizoen in de lijn van die van 1976 en 1977 toen vergelijkbare omstandigheden heersten. In 1978 waren onder invloed van een vroeg invallende kouperiode deze vogels snel verdwenen.

Enig tabellenwerk zal een en ander verduidelijken.

Tabel 9. Getelde aantallen Kieviten

Gebied	dec76	dec77	dec78	dec79
1	12500	2900	173	21800
2	40	x	-	-
3	x	310	-	665
4	6000	15000	60	9500
5	650	12	5	-
6	-	19	1	+
7	x	262	9	2300
8	1	86	-	-
9	x	-	-	56
12	x	x	55	+
13	x	x	x	89
Totaal	19200	18500	323	34410

+ : aanwezig, niet geteld

x : niet geteld

Zeer opmerkelijk was de verspreiding van de Kievit; zowel in de Duffelt als in de Velden zaten ze in compacte troepen van 5 à 15.000 op één enkel veld en wel op pas geploegde akkers. Op woensdag 12 december (een dag met afwijkend weertype: helder, nachtvorst, windstil) was er een sterke trekactiviteit. Tussen Weurt en Beuningen trokken van 12.30 tot 14.00 uur zo'n 3000 Kieviten door in vrij kleine groepen. Deze trekbeweging werd de volgende dagen weer abrupt afgebroken toen een nieuwe zachtweperiode met harde wind zich aandiende.

Tabel 10. Aantallen overige steltlopers

	dec76	dec77	dec78	dec79
Goudplevier	125	352	85	367
Kemphaan	50	2	-	-
Witgatje	-	3	14	10
Wulp	206	120	78	24
Watersnip	12	30	15	2

2. Janzen

De janzen zijn vrij laat; de eerste groepjes arriveerden vlak voor of tijdens de telling. Op woensdag 12 dec. was er duidelijke trekactiviteit (Druten).

Een groepje Grauwe janzen hield zich een dag op in het Maasheggengebied bij Vierlingsbeek. Verder werden de gebruikelijke Nijljanzen gezien, in de Ooy en in de Duffelt, deze vogels hebben de harde winter 1978/79 opmerkelijk goed doorstaan.

3. Kraaiachtigen

Het aantal Roeken is opmerkelijk hoog voor ons gebied. Met onze eigen broedvogels gaat het de laatste jaren voorspoedig; er zijn weer enkele nieuwe vestigingen in het Land van Maas en Waal. Het is duidelijk dat de beschermde status deze vogel goed doet. Bonte kraaien blijven schaars; in feite markeert hun voorkomen de oost- en zuidgrens van ons werkgebied! Hun plaatstrouw is verbluffend, jaar in jaar uit steeds op dezelfde percelen!

Bij het Leurse Bos werden 2 Russische Kauwtjes ontdekt tussen een groep gewone Kauwtjes. Deze vogels zijn te herkennen aan hun halve maanvormige witte nekvlek.

Het aantal Zwarte Kraaien en Eksters neemt hand over hand toe, alleen al in 2 telvakken van gebied 2 werden 105 Eksters geteld.

Tabel 11. Aantallen kraaiachtigen

	dec76	dec77	dec78	dec79
Roek	950	749	2704	4232
Bonte kraai	1	1	23	22
Kauw	+	+	+	2750
Russische Kauw	-	-	1	2

4. Reigers

Vermoedelijk onder invloed van voorgaande winter zijn er nu minder Blauwe reigers gezien. Met name het aantal in het westelijke deel van het Land van Maas en Waal is teruggelopen. Nochtans is de winterpopulatie nog heel behoorlijk, alleen al in de Overbetuwe zaten er minstens 50! In het middenstuk van de Velden werd ook naar de leeftijden geke-

ken: van de 24 getelde reigers waren er 14 adult en 5 juveniel.

5. Futen

Binnendijkse Futen werden alleen in het Land van Maas en Waal gezien: in totaal 19 ex. Dodaarsjes waren er vrij veel, voornamelijk door het grote aantal dat in de Overbetuwe werd gezien (tenminste 25 ex.). Het is bekend dat op de Linge in het winterseizoen veel Dodaarzen verblijven. Zo zitten er elk jaar ook 20-40 tussen Tiel en Geldermalsen. Doordat de komkleipolders van Maas en Waal sterk onderbemaald zijn houden zich hier slechts weinig Dodaarsjes op.

6. Diversen

Het aantal Water/Oeverpiepers en Grote gele kwikstaarten, dat tot dusver gezien is, ligt beneden dat van voorgaande jaren. Enkele vaste overwinteringsplaatsen van de laatste soort bleven tot dusver leeg. IJsvogels werden helemaal niet gezien.

Er werd slechts 1 Klapekster geteld (kleiputtencolplex in de Millingerwaard). Het blijft een droevige zaak bij deze soort. Voor de tijd van het jaar waren er nog tamelijk Kramsvogels al is de hoofdmacht al doorgetrokken. In de Duffelt zaten er eind november nog duizenden.

J. Thissen, Spoorlaan 22, Groesbeek.

Telling dec. 1979

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	T
1. buizerd	82	67	56	164	61	20	29	25	12	8	4	57	68	653
2. ruigpoot	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2
3. torenvalk	15	15	14	31	5	8	2	5	7	2	1	6	16	127
4. smelleken	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	1	-	4
5. sperwer	5	6	5	10	3	1	-	2	2	-	1	1	5	41
6. havik	1	2	-	6	-	-	-	-	-	1	-	1	-	11
7. blauwe kiek	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1	-	1	-	5
8. visarend	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
9. dodaars	12	7	-	1	2	-	-	-	-	-	8	1	25	56
10. roerdomp	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
11. bl. reiger	62	13	23	21	1	11	4	9	10	3	3	29	50	254
12. gr. gans	-	-	-	-	-	-	-	-	13	-	-	-	-	13
13. rietgans	-	-	-	35	-	-	-	-	-	-	-	25	-	60
14. kl. zwaan	21	-	x	12	4	4	-	-	18	-	-	-	-	59
15. wintertaling	50	-	x	52	-	18	-	-	-	-	-	-	-	120
16. kievit	21800	-	665	9500	-	x 2300	-	-	56	-	-	x	89	34410
17. goudplevier	366	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	367
18. watersnip	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2
19. wulp	1	1	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	17	24
20. witgatje	5	2	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10
21. patrijs	8	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	29
22. holenduif	-	77	5	19	4	4	-	-	4	-	-	22	-	136
23. steenuil	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	10
24. ransuil	20	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	45
25. gr. g. kwik	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
26. witte kwik	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
27. klapekster	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
28. kramsvogel	580	-	-	150	50	-	x	x	x	-	-	1050	610	2440
29. gr. lijeter	-	-	4	8	3	-	-	-	-	-	-	5	-	20
30. putter	-	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30
31. geelgors	-	17	2	10	-	-	-	-	-	1	-	-	-	30
32. roek	118	35	100	280	210	103	105	3200	111	10	60	-	-	4232
33. bonte kraai	-	-	-	3	-	-	-	-	2	9	8	-	-	22
34. kauw	100	350	x	300	x	x	x	2000	-	-	x	x	x	2750
35. russ. kauw	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
ree	5	-	-	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19

telgebieden:

1. de Velden (Rijk v. N.)	4. Duffelt	8. Maasheggen-n.	12. Maas & Waal
2. Maaskant (Asselt)	5. Groesbeek	9. Maasheggen-z.	13. Overbetuwe
3. Ooy	6. Milsbeek	10. Maastruinen	
	7. Beerse Maas	11. de Broeken	

MENING

De VWG en de jacht

Door het hele land, in allerlei natuurbeschermingsorganisaties wordt de discussie over de jacht al jarenlang breeduit gevoerd. Bij Natuurmonumenten, Vogelbescherming en ook bij allerlei plaatselijke groeperingen. Maar als we de activiteiten van onze VWG bekijken dan lijkt het wel of men de discussie juist uit de weg gaat, terwijl men een standpuntbepaling van de VWG t.o.v. de jacht al helemaal uit den boze vindt. Nee, we genieten allemaal van 'onze gevederde vriendjes', maar zo gauw de daadwerkelijke bescherming van vogels ter sprake komt, geeft men niet thuis. Als Vogelwerkgroep zijn we ook een vogelbeschermingsorganisatie. Dat jacht zoals die op dit moment bedreven wordt wel degelijk een bedreiging voor de vogels is, zullen we hieronder proberen duidelijk te maken.

-Allereerst de verstorende werking die uitgaat van een jachtpartij. Bij ieder schot vliegen alle vogels in de omgeving op. Vaak zullen ze uitwijken naar een ander gebied, tenminste als daar niet ook al gejaagd wordt. Dit alles heeft een zeer negatief effect op de energiebalans van de vogels.

-Loodvergiftiging door hagelkorrels. Dit kan op twee manieren gebeuren. a. Direct door aanschot van vogels. (Het valt niet moeilijk te raden wat er gebeurt als er op een koppel dicht opeen vliegende patrijzen wordt geschoten; één of twee worden gedood, de overige vogels krijgen vrijwel allemaal lood in het lijf.) Dat deze faktor van niet-geringe betekenis is, bewijst wel het feit dat 60% van de in Nederland dood gevonden ganzen hagelkorrels door aanschot blijken te bevatten. In dit verband zouden we ook nog even het jagersgebruik 'weidelijk jagen' willen noemen. Een alom geldende jachtregel is dat het wild niet stilstaand geschoten mag worden om "het wild een eerlijke kans te geven". En om het sportelement te vergroten!! Dit heeft natuurlijk niets te maken met een nuchtere denkwijze omtrent wildbeheer, maar wat het ergste is: de kans dat een dier maar half geraakt wordt is op deze manier veel groter.

b. Loodvergiftiging kan ook indirect gebeuren, bijvoorbeeld doordat eenden de hagelkorrels opslobberen. -Het gebrek aan soortenkennis bij vele jagers. Een groot deel van de bij preparateurs binnengebrachte roofvogels blijkt aangeschoten te zijn. En of de 40.000 nederlandse jagers allemaal het verschil weten tussen een Wintertaling (mag wel geschoten worden) en een Zomertaling (niet bejaagbaar) in eclipskleed, durven wij ten zeerste te betwijfelen; zeker gezien de omstandigheden waaronder vaak geschoten moet worden.

-Het gebrek aan kennis omtrent de populaties van de diverse bejaagbare soorten. Wat is bijvoorbeeld de invloed van de houtsnippen- en goudplevierjacht op de populatiegrootte van deze soorten? Zolang men dat niet weet heeft praten over jacht als regulerende faktor natuurlijk weinig zin.

-De jager plaatst zichzelf vaak ten onrechte aan de top van de voedselketen. In dit verband moet natuurlijk de jacht op vos (het rabiës-argument is allang ontzenuwd) en bunzing worden gezien, maar ook de onder veel jagers levende haat t.o.v. de Havik. Deze vogel wordt, evenals vos en bunzing gezien als konkurrent van de jager. Maar, en nu komt het vreemde, uit de toename van de Havik wordt niet gekonkludeerd dat hierdoor de taak van de jager voor een aanzienlijk deel verlicht wordt, nee: in jagerskringen gaan stemmen op om de Havik weer bejaagbaar te maken!!! -Schadelijkheid. Van dit woord, waar vroeger alle jachtactiviteiten mee werden goedgepraat, wordt gelukkig steeds meer de relatieve betekenis ge-

zien en we moeten dan konkluderen dat sommige soorten schadelijk kunnen zijn voor menselijke belangen, maar dat ze allemaal hun eigen plaats hebben in de natuur en dat bij een zo groot mogelijk variëteit aan oorspronkelijke soorten, het natuurlijk evenwicht (trouwens ook een menselijk begrip) het best bereikt wordt.

-De protesten tegen de sportjacht in het buitenland (Italië, Frankrijk) worden ontkracht door het voortbestaan van de jacht in eigen land, die grotendeels evengoed om de sport bedreven wordt.

Bij dit alles komt nog dat activiteiten als het uitzetten van fazanten en het adverteren in jagersbladen voor buitenlandse jachtreizen om aldaar zeldzame soorten te schieten natuurlijk niets met natuurbescherming te maken hebben.

En dan hebben we het nog niet eens over de ethische aspecten gehad: de weerzinwekkende jachtkultus (met bijvoorbeeld het 'doodblazen' van het wild na afloop van de jacht) die iedere natuurbeschermers tegen de borst stuit. En natuurlijk de belangrijke vraag: hebben mensen wel het recht om voor hun plezier dieren te doden?

Natuurbeschermingsorganisaties hebben al veel milieubedreigingen met succes het hoofd kunnen bieden. Ook jacht is zo'n bedreiging. Voor de VWG ligt hier ons inziens een taak weggelegd.

Peter Brouwer
Wouter Helmer
Wim van der Zande

DBA

Sinds een half jaar bevindt zich een nieuwe ster aan het vogelaarsfirmament, en wel eentje die nogal wat bekijks trekt. Het is de Dutch Birding Association, een, zoals de naam al doet vermoeden, op Amerikaanse leest geschoeide club van mensen die menen dat door "regelmatige konfrontatie met zeldzame soorten ideeën over natuurbescherming en milieuproblematiek vastere vormen aannemen." In de praktijk komt het er op neer dat men een telefoonnet heeft opgebouwd, dat via de kleuren zachtoranje, rood en geel tenslotte witheet wordt van het heen en weer gebel als er door iemand een zeldzame vogel wordt doorgegeven. De volgende dagen spoeden dan lieden uit het hele land zich naar de plaats waar het beest zich bevindt, om zo snel mogelijk weer een dimensie aan de natuurbescherming toe te voegen. Echter niet in de zin zoals zij die zien, maar door het feit dat tientallen, in sommige gevallen zelfs honderden mensen terreinen betreden worden zonder toestemming te vragen aan de eigenaar of rekening te houden met de kwetsbaarheid van het gebied.

Van deze 'rare-bird-sessions' komen verslagen in het door de club uitgegeven blad Dutch Birding, dat, gezien de hoeveelheid engels die men er in aantreft, de pretentie heeft de nederlandse vogelarij in het buitenland te vertegenwoordigen. Nu, laten we proberen het bij pretentie te houden. Want het lijkt me zeer onwaarschijnlijk dat de mensen die middels tellingen, inventarisaties en gedragsonderzoek een bijdrage leveren aan de ecologische kennis van ons milieu en daardoor meewerken aan het behoud ervan, zich willen laten gelijkstellen aan een club, die via het rondracen door Nederland op zoek naar zeldzaamheden het tegendeel bereikt. Immers, de waarneming van een Bruine Boszanger in een elzenhagenkompleks op Terschelling zegt niets over de waarde van dat kompleks; een broedvogelinventarisatie, liefst gedurende langere tijd, doet dat wel.

Het blad staat verder vol met artikelen over rariteiten, uiteenlopend van het voorkomen van de Zwarte Wouw in 1979 (o.a. op basis van op laakbare wijze verkregen gegevens), via het met de natte vinger schatten van de

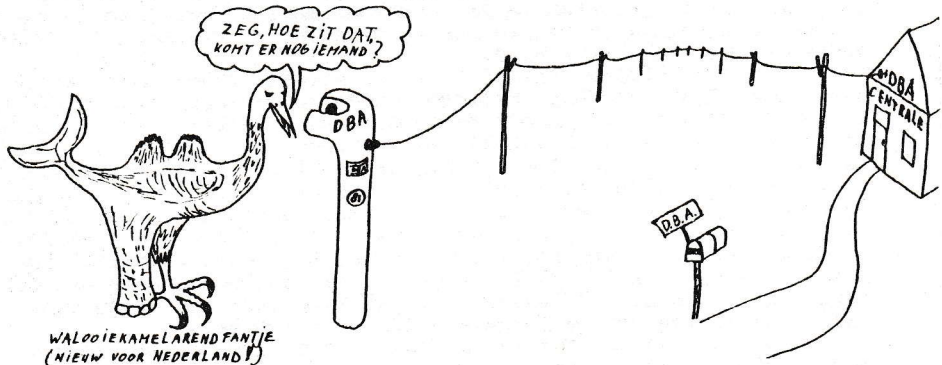
stootvogelpopulatie in Nedreland (daarbij geen rekening houdend met het feit dat gegevens, op een dergelijke hoeveelheid lucht gefundeerd, te allen tijde verkeerd door belanghebbenden aangewend kunnen worden), tot een van sensatie en persoonsverheerlijking bol staand stuk over een havikarendachtige vogel in Flevoland. Uit dat artikel volgt hier een citaat waaruit de onzinnigheid van dit soort publikaties m.i. duidelijk naar voren komt; houd in het achterhoofd, dat alle genoemde vogels tussen de 51 en 58 cm groot zijn.

"Jan omschreef de vogel als een grote Wespendif, *Pernis apivorus*, die volgens hem zeker een derde groter was als een kraai waarmee hij hem kon vergelijken. Edward meende dat de grootte tussen die van een Buizerd, *Buteo buteo* en Visarend, *Pandion haliaetus* inlag. Arend Wassink dacht even toen hij de vogel voor het eerst zag dat het een Buizerd was. Rombout de Wijs vond hem zo groot als een Visarend."

Tot slot plaats ik nog een dik vraagteken bij de doelstelling van de Dutch Birding Association (Nederlandse Soortenjagers Bond lijkt me het enig juiste equivalent). Zij vindt dat zoveel mogelijk mensen moeten kunnen genieten van zeldzame vogels. Tegelijkertijd denkt ze dat die mensenmassa's netjes op de weg zullen blijven en zich aan de regels houden. De ervaring echter leert dat die twee uiterst moeilijk samengaan. Zie hiervoor het artikel over de Oehoe bij Den Helder "die bij enig stemgeluid" pas opvliegt, of over de Poelruiter bij Spaarnwoude, waar de boer vond dat er de laatste dagen wel erg veel mensen door zijn weiland liepen. Of aan de 'test-case' in de Groenlanden (Staatsnatuurreserveat, geen vrije toegang), waar kopstuk en 'chief editor' van de DBA Arnoud van den Berg vergezeld van enige mede-'species-hunters' zonder enige aarzeling over het hek stapte en het verboden gebied inliep, dit om een gefingeerde Roodborstlijster te gaan zien.

Al met al zal het de trouwe lezer van de Mourik duidelijk zijn dat ik hem/haar ten sterkste ontraad zich met deze club in te laten. Niet dat ik het zien van zeldzame vogels afkeur, integendeel, zij geven juist dat ekstra cachet aan een teldag, dat zo'n dag tot een heel fijne maakt, maar het soortenjagen zien als een veredelde vorm van natuurbescherming, dat gaat toch te ver.

Wim van der Zande

VOGELWERK GROEP RIJK VAN NIJMEGEN & OMSTREKEN

WERKGEBIED

Rijk van Nijmegen, de nederlandse en duitse Ooypolders, Land van Maas en Waal oostelijk van de lijn Wamel-Megen, de brabantse Maasoever vanaf Vierlingsbeek t/m Megen, de kop van Limburg t/m Bergen, de Betuwe zuidelijk van de Linge.

REESTUUR

Voorzitter: Johan Thissen, Spoorlaan 22, 6562 AN Groesbeek, 08891 1523
Sekretariaat: Hugo de Vries, Weezenhof 32-67, 6536 GG Nijmegen,
080 441788
penningmeester: Henk de Vries, Jan van Cuykstraat 46, 5431 GC Cuyk,
08850 13614

WERKGROEPEN

Archief, verslagen, waarnemingen: Peter Brouwer, Pater Brugmanstraat 44
6522 EN Nijmegen
Ekskursies: Wouter Helmer, Joanneslaan 7, 6564 AE H.Landstichting
080 233371
Leesmappen: Jos van Dokkum, Evertsestraat 36, 6512 JM Nijmegen
Nestkastvervaardiging: Wim Schurink, Marialaan 39, 6541 RB Nijmegen
080 773551
Nestkastplaatsing: Bart Nolet, Berg en Dalseweg 3, 6521 JA Nijmegen
080 222852
Riviertellingen: Henk de Vries, Jan van Cuykstraat 46, 5431 GC Cuyk
08850 13614
Sovontellingen: Pieter-Paul van Laake, Oude Kleefsebaan 2 Berg en Dal
08895 1364
Stootvogeltellingen: Johan Thissen, Spoorlaan 22, 6562 AN Groesbeek
08891 1523
Vogelkursussen: Johan Thissen, Spoorlaan 22, 6562 AN Groesbeek
08891 1523
Wintervoeding: Jan Pieters, Schependomlaan 112, 6543 XZ Nijmegen
080 771241

ASYLS in de regio

H.-J.M.C. Huilmond, Rijksstraatweg 303, Beek-Ubbergen, 08895 3376
(roofvogels en uilen)
B.H. Jansen, Weg door Jonkerbos 5, Nijmegen, 080 551439
(alles)
S.C. Reichgelt, Hogewaldseweg 6, Groesbeek, 08891 3195
(alles)
Maria Reijnders, Heijenseweg 51, Gennep, 08851 1906
(alles)

KONTRIBUTIE

Werkende leden	F 10.00
Sympatiserenden	F 15.00
Jeugdleden tot 18	F 5.00
Gezinsleden	F 2.50

AGENDA

- 27 febr. Lezing Tuinvogels
- 1 maart Wetenschappelijke Vergadering NOU
- 4 maart Lezing Baltsgedrag
- 5 maart Laatste dag om waarnemingen uit
jan. en feb. in te leveren
- 8-9 maart Stootvogeltelling
- 9 maart Laatste dag om kopij in te leveren
- 11 maart Voorjaarsvergadering
- 15 maart Rivierentelling
- 27 maart Lezing stootvogels en uilen
- 12 april Rivierentelling